

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HATAY ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN
BRONZ ESERLERDEN BİR GRUP**

GÖKNUR GEÇİMLİ

**DANIŞMAN
PROF. DR. ERGÜN LAFLI**

2023

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Gökür GEÇİMLİ
Öğrenci No : 2019800634
Tez Başlığı : Hatay Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Bronz Eserlerden Bir Grup

Savunma Tarihi : 27/05/2024
Danışmanı : Prof.Dr. Ergün LAFLI

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr. Ergün LAFLI	-Dokuz Eylül Üniversitesi	
Prof.Dr.Binnur GÜRLER	-Dokuz Eylül Üniversitesi	
Prof.Dr.Alexander VAN ECK	- İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	

Gökür GEÇİMLİ tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği () / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Asuman ALTAY
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum ‘‘Hatay Arkeoloji Müzesi’nde Bulunan Bronz Eserlerden Bir Grup’’ adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../...

Göknur Geçimli

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

HATAY ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN BRONZ ESERLERDEN BİR GRUP

Göknur GEÇİMLİ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Arkeoloji Anabilim Dalı

Arkeoloji Program

Geçmişten günümüze çeşitli amaçlara hizmet etmesi için üretilen takılar günümüzde sadece süs eşyası olarak kullanılmaktadır. Takıların en çok hizmet ettiği amaç olan dini unsurları ele aldığımızda karşımıza; tılsımlara, koruyucu özellik taşıyan figürlerden sonra dini temsil ettiğine inanılan sembollere kadar gelmekteyiz. Yapılan takılarda madenlerin keşfinden önce renkli taşlar, organik malzemeler ve boncuklar; sürtme kazıma, delme ve aşındırma yöntemleri ile bölgedeki halkın zevkine, geleneğine ve inancına göre şekillenerek takı olmuştur.

Madenleri keşfeden insanoğlu kolay işlenen madene yönelmiştir. Bu yöneliş Mısır Kültürü'nde statü simgesi olmuş ve varlıklı aileler madenlerden yapılmış takılara yönelmeye başlamıştır. Yöneliş sonucunda takılar bir statü simgesi olma özelliği kazanmış ve hizmet edecek bir alana daha sahip olmuştur. Sahip olduğu bu yeni alan o kadar yerleşmiştir ki yaşayan insanların yanı sıra ölenleri de bu takılarla süslemek gibi gelenekler edinmişlerdir. Mezopotamya' da erkeklerde kadınlar kadar takı kullanırdı.

Erkekler genelde mühür için kullanılan yüzükleri tercih etmiştir. Bu durum takılara bir hizmet amacı daha oluşturmuştur. Genelde bu yüzükler kişinin sembolü ya da statüsünü belirten unsurlar taşırdı. Takının bu unsurları

taşıması için belirli bir işlem görmesi gerekmektedir. Görülen bu gereksinim Anadolu’ da döküm tarihinin başlamasını sağlamış, yeni iş imkanı oluşturmuştur. Her alanda olduğu gibi bu yeni meslek alanı da yaşanan kültürel olaylarla gelişmiştir.

Oluşan gelişmeleri, takı isimleri ve yapım teknikleri gibi bilgileri; yazılı kaynaklardan, Antik vazo ve duvar resimlerinden, sikkeler ve hatta heykeller üzerindeki takıların betimlemelerinden öğrenmekteyiz. Teknolojik gelişmeler yeni meslek alanı olan kuyumculuğu da geliştirmiştir. Zamanla kuyumculuk o kadar gelişmiştir ki insan ya da hayvan gibi plastik unsurlar bulunduran takılar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hatay Arkeoloji Müzesi, Bronz Eserler, Takı, Roma Dönemi, Bizans Dönemi, Antiocheia Ad Orontes

ABSTRACT

Master's Thesis

A Group Of Bronzes From The Archaeological Museum Of Hatay

Göknur GEÇİMLİ

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Archaeology

Archaeology Program

Manufactured to serve several purposes throughout history, jewelry is solely used for ornamental purposes today. As for the utilization of jewelry in religion, where it finds the most extensive use, it comes in many different forms from amulets and figures thought to have protective roles to symbols considered to represent religion. Before the discovery of mines, colorful stones, organic materials and beads were made into pieces of jewelry after undergoing such processes as rubbing, scraping, piercing and abrading, each determined by the tastes, traditions and the beliefs of the local people.

After discovering mines, early humans took advantage of the elements that could be worked easily, which became a symbol of status in the Egyptian culture and wealthy families began to use jewelry made from elements found in mines. As a result of this, jewelry found a new purpose to serve: status. This new use became so well-established that people formed traditions to embellish the deceased as well as the living with these pieces of jewelry. Both men and women wore jewelry in Mesopotamia.

Men usually favored rings that were used as seals, which opened up a new area for jewelry to serve. These rings generally bore signs that showed the wearer's status or symbol. In order for the jewelry to assume this role, it needed to be treated accordingly. This treatment process marks the birth of casting in

Anatolia, creating new job opportunities which have diversified over time through cultural events.

We learn of the events, jewelry names and techniques used to make them from written records, antique drawings and painting on vases and cave walls, coins and even from the descriptions of jewelry on statues. Technological developments led to improvements in jewelry as a profession. This profession has developed to such an extent that jewelry began to contain animal or human figures made of plastic, as well.

KeyWord: Archaeological Museum of Hatay, Bronze Artefacts, Jewellery, Roman Period, Byzantine Period, Antiocheia Ad Orontes

**HATAY ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN BRONZ ESERLERDEN
BİR GRUP**

İÇİNDEKİLER

YEMİN	METNİ
iii	
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BRONZ VE ANADOLU'DA DÖKÜM

1.1. ANADOLU'DA DÖKÜM TARİHİ	3
1.1.1. Metalurji ve Döküm Sektörünün Tarihçesi	4
1.2.BRONZ	5
1.2.1.Tarihsel Süreçte Bronz	8
1.2.2.Bronz' un Yayılımı	9

İKİNCİ BÖLÜM

**HELLENİSTİK, ROMA VE BİZANS DÖNEMLERİ'NDE ANADOLU'DA TAKI
TARİHİ**

3.1. HATAY ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN BRONZ ESERLERDEN BİR GRUP	38
SONUÇ	69
KAYNAKÇA	73
EKLER	

KISALTMALAR

Cm. Santimetre

M.Ö. Milattan Önce

M.S. Milattan Sonra

S. Sayfa No

Ss. Sayfa Sayısı

Yy. Yüzyıl

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sicilya’da bulunan bu Bizans yüzüğü, MS 7. yy. yapıldı. Yüzükte, İsa’nın gelin ve damadın birliğini kutsadığı betimlenmiş. C: British Museum	30
Şekil 2. Spatharokandidatos Romanos ailesinden bahseden bir yazıt taşıyan 10. yüzyıl kalay kaplı bronz düğün tacı. C: Wikimedia Commons	31
Şekil 3. Altın bilezik çifti C: Museum of Byzantine Culture	32
Şekil 6: Demir Çağı’na Ait Bir Amulet	38
Şekil 7. Hellenistik Dönem Sphinkslı Yüzük	38
Şekil 8. Hellenistik Dönem Sphinkslı Yüzük Benzer Görsel	39
Şekil 9. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü	39
Şekil 10. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel	40
Şekil 11. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel	41
Şekil 12. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü	42
Şekil 13. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel	42
Şekil 14. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü	43
Şekil 15. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel	44
Şekil 16. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel	44
Şekil 17. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü	45
Şekil 18. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel	46
Şekil 19. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü	47
Şekil 20. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel	47
Şekil 21. Bizans Dönemi Yüzüğü	48
Şekil 22. Bizans Dönemi Yüzüğü Benzer Görsel	49
Şekil 23. Bizans Dönemi Yüzüğü Benzer Görsel	49
Şekil 24. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü	50
Şekil 25. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel	50
Şekil 26. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü	52
Şekil 27. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel	52
Şekil 28. Bizans Dönemi Bileziği	53
Şekil 29. Bizans Dönemi Bileziği Benzer Görsel	54
Şekil 30. Bizans Dönemi Bileziği Benzer Görsel	54
Şekil 31. Bizans Dönemi Bronz Bileziği	55

Şekil 32. Bizans Dönemi Bronz Bileziği Benzer Görsel	55
Şekil 34. Erken Bizans Dönemi Bilezik Ya Da Yüzük Benzer Görsel	57
Şekil 35. Bizans Dönemi Bronz Halka	58
Şekil 36. Bizans Dönemi Bronz Halka Benzer Görsel	58
Şekil 37. Bizans Dönemi Dikiş Yüksüğü	59
Şekil 38. Bizans Dönemi Dikiş Yüksüğü Benze Görsel	59
Şekil 39. Bizans Dönemi Haç Röliker	60
Şekil 40. Bizans Dönemi Haç Röliker Benzer Görsel	61
Şekil 41. Bizans Dönemi Haç Röliker	62
Şekil 42. Bizans Dönemi Haç Röliker Benzer Görsel	62
Şekil 43. Bizans Dönemi Haç Röliker	64
Şekil 44. Bizans Dönemi Haç Röliker Benzer Görsel	64
Şekil 45. Bizans Dönemi Haç Röliker	65
Şekil 46. Bizans Dönemi Haç Röliker Benzer Görsel	66
Şekil 47: Post Bizans Haç Aksesuarı	67
Şekil 48. Post Bizans Haç Aksesuarı Benzer Görsel	67
Şekil 49. Bizans Dönemi Kandil Aksanı	68

EKLER LİSTESİ

EK 1 Fotoğraf Çekme Talebi Yazısı / Evrak Numarası: 91011629-155.01-E.1067474 / Tarih: 24.12.2019 Ek s1

EK 2 Göknur GEÇİMLİ' nin Müzemiz ve Bağlı Birimlerinde Bizans Dönemi Takılarının Fotoğraflarını Çekmek İstemesi Hakkındaki Yazı / Evrak Numarası; 36840858-115.01-E.1062933 / Tarih: 23.12.2019 Ek s2

GİRİŞ

Takı kullanımı, geçmiş zamanlardan günümüze gelen bir gelenek olup günümüzde sanat olarak tanımlanmaktadır. Sanatın odağında, inanma biçimlerinin etkisi bulunmaktadır. Kullanılan ilk takıların, yerleşim odaklı olmayan zamanlardan, Paleolitik Çağ'da sadece süs amacıyla değil, aynı zamanda av bereketini artırmak ve korunma amacıyla tılsımlar olarak yaratıldığı düşünülmektedir. Toplumsal yaşamın geliştiği bölgelerde, takılar öncelikle sınıfsal değişimler ve ekonomik göstergelerin en önemli anlatım tarzı olmuştur. Sosyal yaşamda sınıfsal bakış olmuş ve bu zaman içerisinde takı, farklı işaretler aracılığıyla korkutucu ve diğer rahatsız edici ruhsal deneyimlere neden olduğu için hastalıklardan korunmanın yanı sıra süslenme ve başkalarına kendini beğendirme amacıyla da kullanılmış olmalıdır (Yıldırım ve Gürler, 2009 :1).

Takı kullanımı, ilk çağlarda ele geçen her türlü kemik, taş veya kullanılabilir her türlü obje, boncuklar ile sağlanırken madenlerin kullanılması, işlenmesi sonucunda takılar artık madenlerden yapılmış ve kullanılan madenler bu takının sahibinin statüsünü ve hatta zenginliğini belirtmek için kullanılan bir işaret olmuştur. Takı kullanımının sadece yaşayanlar için olduğu ilk bakışta aklımıza gelse de yaptığım araştırmalar sonucunda Mısır ile yaşanan kültürel etkileşimlerde ölüleri de takılar ile gömme alışkanlığının alındığını ve yapıldığını gördüm, altın ve gümüş kadar dikkat çekici bir özelliği olmayan bronz yine de halk için ölülerini gömme sırasında onları süslemek için kullanılmıştır. Takılar kullanılan madene göre sınıf belirleme için kullanıldığında zenginler altın, orta kesim gümüş ve daha düşük sınıf bronz şeklinde bir sıralama olurdu. Bunun sebebi tabi ki fiyatlarından kaynaklıydı. Bu açıdan bakıldığında bronz altın ve gümüş gibi saf bir maden olmadığı için daha ucuz bir alışım olmasından dolayı çoğunlukla daha düşük sınıfın daha çok tercih ettiği süs eşyası olmuştur.

Yapılan kazıların sonucunda çıkan bronz takılar incelendiğinde vasıfsız halkın kullanımının yanında bazı yüzüklerin üzerinde motifler olduğu ve bu motifler incelendiğinde ise mühür, aile işareti veya dine destek içerikli olduklarını görmekteyiz. Takılar yapılırken kullanılan çeşitli yöntemler kuyumculuk mesleğini

ortaya çıkarmış ve bu meslek dalı için usta yetiştirme amacıyla sanat okullarının açılmasına vesile olmuştur. Yetiştirilen ustalar doğayı çok iyi gözlemleyen birer gzlemcidirler. Bu gzlemcilikleri yaptıkları takılarda işledikleri doğal unsurlarda görülmektedir. Ancak doğal unsurları doğal olmayan unsurlarla birleştirirken gösterdikleri başarı ise, süregelen etkileşim yıllarında gördükleri yeniliklerle eskiden öğrendikleri teknik ve becerileri eskiyi bırakmadan yeni ğrenilenle birleştirerek kullanmışlardır. Böylece her dönemin kendine özgü üslubu ve ayırıcı özellikleri olmuştur. İncelemesini yaptığım dönem olan Bizans Döneminde devletin resmi bir dini olması sebebiyle din her konuda aktif olarak varlığını hissettirirken özellikle Antik Dönemden gelen tılsım taşıma geleneğini Haç taşıma ve kötülüklerden korunma geleneğine dönüşmüştür. Yine aynı şekilde pagan inancın da görülen ergenlikten kurtulup evlilik yapan kızların Tanrılara adak yapması geleneği bronzdan yapılmış bileziklerin küçük boyutta ve çok fazla işçiliği olmayanlarının bu geleneğin devamının olduğunu düşündürmektedir. Alt sınıf diye nitelendirilen halkın da dini ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yapılan bu Haçlar onların ekonomik gücü göz önüne alınarak bronzdan yapılmış ve bazı noktalarda aplike haline bile getirilmiştir. Aynı yıllar içinde halkın diğer isteği olan süslenme içinde yapılan takılarda yine bronz ürünler kullanılmış ve yüzükler, bilezikler yapılmıştır. Süslenme denilince sadece kadınları düşünsek de erkeklerinde yüzük kullandığı ve hatta bazı noktada dönemin en önemli savaşları olan Haçlı Seferleri'ne destek olduğu düşünülen motifler de işlenmiştir. Piskopos yüzüğü olduğu düşünülen statü bildiren örneklerde görülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmanın amacı; Hatay Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Bizans Dönemi'ne ait bronz takıları hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Hatta bu doğrultuda yapım teknikleri ve tarihi aşamaları da incelenmiş ve tez konusu olarak yer almıştır. Aynı zamanda bir gün arkeolojik kazılar sonucu Hatay Arkeoloji Müzesi' ne getirilecek olması durumunda bu çalışma önemli bir Türkçe bilgi kaynağı oluşturacaktır. Fakat yeni bulunacak takı örneklerinde bronz ürün bulunmasa dahi çalışma da anlatılan bilgiler takı yapımı ve tarihi süreci açısından bilgi kaynağı olacağı kesindir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BRONZ VE ANADOLU'DA DÖKÜM

1.1 ANADOLU'DA DÖKÜM TARİHİ

Anadolu, tarih boyunca birçok kültürün beşiği olarak kabul edilmiş ve dökümcülük konusunda da bu özelliğini sürdürmüştür. Anadolu'nun zengin maden kaynaklarına olan erken erişimi, bölgedeki madencilik faaliyetlerinin M.Ö. 6000 yıllarına kadar uzandığını göstermektedir. Bu durum, Konya Çumra yakınlarındaki Çatalhöyük kazısında ortaya çıkmıştır. Tokat Erbaa'daki Gümüşlük bölgesinde yapılan araştırmalar, M.Ö. 3.800 yıllarına ait ahşap kazıma ve taşıma el aletlerinin galerilerde bulunduğunu ortaya koymaktadır. Aynı şekilde, Kütahya Gümüşköy-Aktepe bölgesinde de M.Ö. 2400 yıllarında, madencilik faaliyetlerinin çıra ışığında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Bu bulgular, Anadolu'nun erken dönemlerinden itibaren metal işçiliği ve madencilikteki uzmanlığını göstermektedir (Çatalhöyük News, 2012:1).

1937 yılında Alacahöyük'te gerçekleştirilen incelemeler ve kazılar, M.Ö. 2400 yıllarına ait bronz kalıplarda %9-17 arasında kalay içeriğine rastlanmıştır. Aynı kazıda gün yüzüne çıkarılan altın kabzalı bir hançer ise tarihi M.Ö. 3000 yılına kadar götürmektedir. Hititler döneminde, M.Ö. 1750-1450 yılları arasında, bronz ve bakırın yoğun bir şekilde kullanıldığına dair belirtiler bulunmuş; aynı zaman diliminde demir ticaretine dair tarihi kayıtlar da ışık tutmaktadır. Ankara-Karaali ve Amasya-Gümüşköy bucağındaki kazılarda ortaya çıkan 70 bin ile 1,5 milyon ton arasındaki cüraf hazneleri, M.Ö. 1880 yıllarında yüksek kalitede döküm faaliyetlerinin gerçekleştirildiğini kanıtlamaktadır. Urartuların M.Ö. 900-600 yıllarında, Kuzey İtalya'daki Etrüsklere ve Antik Yunan'a tunç döküm ürünleri ihraç ettikleri, tarihi belgelerle doğrulanmıştır. Anadolu'da M.Ö. 700-550 yıllarında hüküm süren Frigler döneminde de döküm tekniklerinin büyük bir başarıyla kullanıldığı bilinmektedir. Milattan önce yaşamış dönemlerde kopya heykel dökümü tekniği daha yaygın olarak gözlemlenir. Düzenli bir biçimde sürekli yapılan çalışmalarda döküm kalıpları öncelikle silahlarda, ardından değerli madenlerde ve şahsi(özel) ürünler için kullanılmıştır (Atasoy, 2010:55).

1.1.1 Metalurji ve Döküm Sektörünün Tarihçesi

Metallerin insanlar tarafından keşfedilip malzeme olarak kullanılması, M.Ö 6000 yıllarına kadar uzandığına dair bulgulara dayanan tahminlerle desteklenmektedir. Bu dönemlerde, şekillendirilebilme kolaylığı nedeniyle yaşam içerisinde, bulunan değerli metallerin kullanıldığı; ancak bunlardan sadece tas, bardak, kupa gibi basit eşyaların yapıldığı düşünülmektedir. Bakırın tanınması ise ilk olarak altın, gümüş gibi doğada doğal olarak bulunan bakır elementinin kullanılmaya başlanmasıyla gerçekleşmiştir. Ancak özellikle M.Ö 6000 yıllarında Mezopotamya'da, malahit (bakır karbonat minerali) mineralinden ergitme yoluyla bakır elde edilip kullanıldığına dair önemli ipuçları mevcuttur (Yılmaz; Kurnaz, 2001: 45-49).

M.Ö 3000 yıllarında, Kıbrıs ve Anadolu bölgelerinde çıkarılan bakır ve diğer cevherlerin kullanımı, Mısır ve Sümer medeniyetlerinde önemli bir dönüm noktası oluşturarak, arsenik, kalay, kurşun ve bunların alaşımlarından oluşan bronzun üretimi ve döküm yöntemleri aracılığıyla metalürji teknolojisinin gelişmesine öncülük etti. Bu dönemde, metal şekillendirme sürecinde mum kalıp döküm (Cire Perdue / Lost-Wax) yönteminin Mezopotamya'da geliştirildiği belirlenmiştir (Yılmaz; Kurnaz, 2001: 45-49). Bu ilerleme, Mısır, Babil, Hint ve Çin kültürlerinde şehirlerin ilk kuruluşlarına ve insanların tarım dışı işlere yönelmeye başlamalarına teşvik eden bir faktör haline gelmiştir. Bu durum, sanat mesleklerinin hızla gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Bronz Çağı'na kıyasla çok daha eski bir geçmişe sahip olan demir metalinin keşfi, uzun bir süre boyunca genellikle meteorlardan elde edilen demirle sınırlı kalmıştır. Ancak, Bronz Çağı kültürlerinin gerilemesini takip eden soyutlama ve anarşi döneminden sonra, demir çağı kültürlerinin kademeli olarak ortaya çıkmaya başladığı gözlemlenmektedir. 'Küçük Asya' olarak bilinen Anadolu'da, Hititler demirden üretilmiş silahları kullanarak etkileyici bir topluluk oluşturmuşlardır. Bu sebeple, yüksek kaliteli demir işçiliği ve sanatıyla uğraşan ilk uygarlık olarak

tanınmışlardır. Bronz Çağı'nda bile, Hititlerin demir işçiliğiyle meşgul olabilecekleri öne sürülmüştür. Arkeolojik bulgular, M.Ö. 1600'lerde Hititlerin demir madeni üretiminde bir tür tekel oluşturduklarını, devletin kontrolü altında belirli kurallar içeren ticaret anlaşmalarıyla demir ticaretini sürdürdüklerini ortaya koymaktadır. Bu kanıtlardan biri olarak, Asurlulara demir ihraç ettikleri anlaşılmaktadır (Yılmaz; Kurnaz, 2001: 45-49).

Demir işleme sanatı, o dönemde demir cevherlerinin katı halde redüksiyon ve yüksek sıcaklıklarda dövme ile şekillendirilmesine dayanıyordu. Demir cevherlerinden ergitme yoluyla demir üretimi ise, M.Ö. 1400'lerden sonraki dönemde Kafkasya'daki efsanevi demirci topluluğu tarafından geliştirilmiştir. Kafkas yaylalarında, zengin bakır oluşumlarının yanı sıra geniş demir cevher yataklarının da bulunduğu dağınık ormanlık bölgede, Hitit krallarının hükümeti altında yaşayan kavimlere ait dökümhane kalıntılarına rastlanmıştır (Yılmaz, Kurnaz, 2001:21).

Demir döküm yöntemi ise ilk kez M.Ö. 300 yıllarında Çin'de uygulanmış olabilir. Çin'de, M.Ö. 200 ile M.S. 200 yılları arasında Khan Hanedanı döneminde gerçekleştirilen büyük demir maden ocağında, ergimiş demirin 1400 °C üzerindeki sıcaklıklara kadar çıkabilen büyük fırınlarda kalıplara dökülerek biçimlendirilmesinde başarı elde edildiği tahmin edilmektedir. M.Ö. 800-500 yıllarına tarihlenen Avusturya'nın Noricum olarak bilinen bölgesindeki arkeolojik kazılarda, bronz ve demirden yapılmış eşyaların bulunması, bu bölgenin demir ve bronz üretiminde merkezi bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Demir Çağı'nın Avrupa'ya ulaşımı, klasik ticaret rotası olan Balkanlar üzerinden gerçekleşmiş ve bu süreçte Anadolu'dan gelen demir fırınları ve işçilik etkili olmuştur (Yılmaz; Kurnaz, 2001: 45-49).

1.2 BRONZ

Tarihsel süreçte bir döneme ismini veren bakır-kalay karışımı bir alaşımdır. Bu alaşım; genellikle altın sertliğinde ancak kırılgan bir metaldir. İşlendikten sonra alaşımın özel bileşimine bağlı olarak renk ve direnci değişiklik gösterir. Bakırın ve kalayın karışımından meydana gelen Bronz, bakırın en önemli alaşımıdır. Ancak

günümüz kullanımlarında bronz terimi; bakır-nikel, bakır-berilyum ve bakır-çinko alaşımları dışındaki tüm bakır alaşımları için kullanılır. Bilindiği üzere bakırın bu alaşımı tarihi süreçte tüm alaşımlardan daha önemli bir yere sahiptir. Bunun sebebi en eski alaşım olmasıdır. Tarihi veriler bize değişkenlik gösterse de en eski kullanımının M.Ö 3500 yıllarında Ortadoğu'da olduğunu göstermektedir. Ancak yaygın kullanımı M.Ö 1000 yıllarına tarihlenmektedir. Tabi ki keşfedilen her madde gibi Bronzda ilk başlarda silah ve alet olarak kullanılmıştır. Dönemsel şartlar gereği insanlar için en önemli olgu hayatta kalmak ve buna yarar sağlayan maddelere önem vermektir. Bu nedenle keşfedilen her maddeden önce bıçak, makas, çekiç gibi kesici veya silah nitelikli aletler yapılmıştır. Bu aletlerin yapımından sonra ise bu madde süsleme ve sanat eserlerinde kullanılmaya başlanmıştır (Masrop 2012;215-218, Türkcan, Polat, Oransoy, Alanyalı, Tek, 2010: 32-86).

Bronzun bu konudaki avantajlı yanı ise bakırdan daha sert ve dayanıklı olmasıdır. Bunun yanında daha kolay erimesi, kalıba daha kolay dökülmesi ve bazı türlerinin demirden daha sert olması da kullanımının fazlalığına ve çok tercih edilmesine sebep olmuştur. Modern zamanda alet ve silahlarda demir alaşımlarının daha çok kullanılmakta olması, demirin bakır ve kalaya oranla daha bol bulunmasındandır. Elementlerin alaşım oluşturabilmesi için, atomların tek tek bir ölçüye göre gruplaşması gerekir. Bazı atomların bir bölümü bu gruplaşmaya katılırken, bazılarında tüm atomlar katılmaktadır. Bronz alaşımı içinde genellikle alüminyum ve kalay daha fazla bulunmaktadır. Ancak bakırın içinde bazı metallerin çözünbilme sınırları vardır. Örneğin; berilyum % 2, silisyum % 5, kalay % 15 ve çinko % 38 nispetinde çözünbilir. Bir metalin miktarı çözünme sınırının üzerinde olduğu zaman alaşım homojen olmaz. Bunun yanında nikel ve alüminyum gibi sınırsız olarak bakırla karışabilen metaller de vardır. Karışan maddelerin yoğunluğu diğerlerine göre nispeten arttıkça alaşımın sertliği ve direnci değişkenlik gösterir. Bu değişkenlik sertlik ve direncin artması yönünderse maddenin parlaklığını azaltacaktır. Bakırın çinko ile yapılan alaşımına pirinç; %10 çinko ihtiva eden alaşımına ise ticari Pirinç denir. Bronzda az bir miktarda bulunabilen diğer mühim elementler de mangan, demir, kurşun ve fosfordur. Fosfor bronzu, pompaların, vanaların ve burçların yapımında kullanılır. Bronzun çok kullanıldığı alanlardan biri de metal para imalidir. Son derece sünek olan bu madde diğer metallerle de düşük

sürtünme sergilediği için de günümüzde tercih edilir. Her ne kadar, bronz kalay ve pirinç bakırla oluşan birer alaşım olsa da; bakır alaşımlarında çinko ile modern kullanımdaki pirinç ve bronz arasındaki çizgiler bulanıklaşmıştır. Bu tarz bir karışıklığı önlemek için, müzeler ve tarihi metinler de genellikle kapsayıcı terimi kullanılarak “bakır alaşımı.” denir. Bilim ve mühendislik alanında ise; bronz ve pirinç kullanım şekline ve eleman bileşimine göre isimlendirilir (Masrop 2012; 215-218, Türkcan, Polat, Oransoy, Alanyalı, Tek, 2010: 32-86).

Bronzun diğer özelliklerinden bahsedecek olursak; birçok bronz alaşımı katı bir sıvıdan katılaştıran zamanla az miktarda genişleyen sıra dışı bir özelliğe sahiptir. Örneğin, tarihsel dönemlerde heykel yapımında kullanılırken bir kalıbı rahatça doldurulur ve kolay şekil alırdı. İki metalden oluşan bir alaşımın erime noktası bu iki bileşenin erime noktalarından daha düşük, daha yüksek ya da tam ara değerde olabilir. Alaşımları saf malzemelerden ayıran en önemli farklardan biri, saf metaller gibi tek bir sıcaklıkta katılaşmıyor, ya da erimiyor olmalarıdır. Bütün metaller, denge koşullarında (çok yavaş soğutulduklarında ya da ısıtıldıklarında) tek bir sıcaklıkta katılaşır ya da erirler. Alaşımların katılaşması ve erimesi ise iki sıcaklık değeri arasında bir yerde gerçekleşir. Bronz havaya maruz kaldığında okside olur ve bu oksidasyona patina denir. Patina sonucu sadece dış katmanda olur ve sonunda bakır karbonat haline bakır oksitten meydana gelir. Oksit katmanı ayrıca iç metali oksidasyondan korur. Klorürlerin (deniz suyundaki gibi) mevcut oluşu “bronz hastalığı” na neden olabilir. Bronzun sürtünme özellikleri; rulmanlar için, yapısal ve tasarıma ait elemanları için mimaride kullanılan ve müzik aletleri, elektrik kontakları ve gemi pervanelerin fosfor bronz gibi alanlarda kullanılmasını sağlamıştır. Alüminyum bronz, makine alet ve bazı rulmanlar yapmak için kullanılır. Meşe rengi bozulmayan bronz yün depo ve yerine çelik yününden kullanılır.

Alaşımlara;

1. Malzemenin fiziksel ve mekanik özelliklerini değiştirmek suretiyle daha elverişli malzemeler üretmek için.

2. çok sayıda ve değişik özelliklerde metaller geliştirerek ihtiyaçlara cevap vermek için.

3. Isıl işlemlere uygun metaller üretmek için.
4. Malzemenin maliyetini düşürmek için.
5. Malzemeyi aşınma ve dış şartların yıpratıcı etkilerinden korumak için gerek duyulur.

Bu kadar özelliğini saydığımız ve tanımını yaptığımız en eski ve en kullanışlı alaşım olan ‘Bronz’ u artık tarihsel olarak ele alabiliriz (Masrop 2012;215-218, Türkcan, Polat, Oransoy, Alanyalı, Tek, 2010: 32-86)

1.2.1 Tarihsel Süreçte Bronz

Bronz Çağı ya da Tunç Çağı olarak isimlendirilen bu sürecin baş kahramanı olan bu alaşım bazı kaynaklara göre ilk olarak Ortadoğu’da kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra değişkenlik göstererek Antik Avrupa, Asya ve Anadolu’da yayılmıştır. Halkların hammadde kullanımı ve alet yapım tarihleri değişkenlik gösterse de yaklaşık olarak M.Ö 3500-1000 yılları arasına tarihlenir. Bakırın kalayla karışımı ile oluşan bu alaşım Mezopotamya’da ve Mısır’da kullanılmaya başlandığı sıralarda (M.Ö 4000) yıllarda yazı keşfedilmiş bulunduğundan bu ülkeler için Bronz Çağı deyimi yerine yazılı belgelerden elde edilen kronoloji ve sınıflandırmalar kullanılır. Buna karşılık yazıyı henüz kullanmayan Anadolu, Hellas (Yunanistan), Balkanlar ve Avrupa gibi bölgeler için Bronz Çağı deyimi geçerlidir. Bronz Çağı Anadolu’da MÖ 3000, Girit’te, Ege’de ve Hellas’ta M.Ö 2500 – M.Ö 2000, Avrupa’da ise MÖ 2000 yıllarında başladığı tahmin edilir. Bronz Çağı, Maden Devrinin bakır çağından sonraki evresidir. Kalay ve bakır karışımından Bronz madeni elde edilmiş ve bu noktadan sonra Bronz kullanımı başlamıştır. Bu nedenle bu Çağ’ a Bronz (Tunç) Çağı denmiştir. Bronz alaşımının kullanım alanları çok dayanıklı araç ve gereçlerin yapımına sebep olmuştur. Dayanıklı araç ve gereçlerin dışında nispeten çok ince emek isteyen mücevher, takı ve süs aksesuarlarında da kullanılmıştır. Güçlü silahlar, değerli eşyalar ve süs eşyaları yapımında Bronz

alaşımından oldukça faydalanılmıştır (Masrop 2012;215-218, Türkcan, Polat, Oransoy, Alanyalı, Tek, 2010: 32-86).

1.2.2 Bronzun Yayılımı

Bronz Çağının başlangıcı tüm Dünyada eşit zaman dilimlerinde değil, aksine birçok kıtada farklı zaman dilimlerinde olmuştur. Dünyada Bronz Çağının ilk başladığı iki yerleşim bölgesinin Mezopotamya ve Anadolu coğrafyası olduğu bilinmektedir. Bronz Çağı Anadolu'da M.Ö.3000 yıllarında Girit, Ege Adaları ve Yunanistan'da başlamıştır. Avrupa'da ise M.Ö 2000 yıllarında başladığı tespit edilmiştir. Bronz Çağı'nda ortaya çıkan yenilik sadece alışım ile olmamıştır, aynı zaman da düşünsel bazı yeniliklerde yaşanmıştır. Örneğin; devlet düşüncesi şehir devletlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. İlk kez şehir devletlerinde ortaya çıkan bu düşünce ardından da büyük devletler de ortaya çıkmıştır. Devlet olma düşüncesi ile yapılan savaşlarda artış meydana gelmiştir. Bu devletler arasında en çok bilinenler ise; Sümer, Akad, Babil, Asur, Mısır gibi medeniyete ve dünya kültür mirasına çok büyük katkısı olan devletlerdir. Savaşların sayıca artmasıyla hançer ve kesici silahlar bu dönemde Bronz alışımından yapılan en önemli korunma araçları olmuştur. Mızrak uçları, iğneler, bilezik ve kolyeler de yine Bronz Çağı'nda yapılan maddeler arasındadır. Bu kadar kıymetli ve kullanışlı olan bu alışımın oluşturduğu tarihi devir kendi içinde bölümlere ayrılmıştır (Masrop 2012;215-218, Türkcan, Polat, Oransoy, Alanyalı, Tek, 2010: 32-86).

İKİNCİ BÖLÜM

HELLENİSTİK, ROMA VE BİZANS DÖNEMLERİ'NDE ANADOLU'DA TAKI TARİHİ

2.1. TAKI

Takı kullanımı, tarihin ilk devirlerine kadar uzanan bir gelenek olup günümüzde sanat olarak nitelendirilmektedir. Bu sanatın temelinde inançların etkisi olduğu bilinmektedir. İlk takıların, insanların henüz yerleşik döneme geçmedikleri Paleolitik Çağ'da sadece süsleme değil, aynı zamanda av bereketini artırmak ve korunma amacıyla tılsımlar olarak yaratıldığı düşünülmektedir. Toplumsal yaşamın gelişmiş olduğu bölgelerde takı, öncelikle sınıf farklılıklarını ve ekonomik seviyeyi yansıtmanın en kolay yolu olmuştur. Özellikle sosyal yaşamda statü göstergesi olmuş ve bu dönemde takılar, gizemli işaretler aracılığıyla korkutucu ve ruhani etkilere neden olan hastalıklardan korunmanın yanı sıra süslenme ve başkalarına kendini beğendirme amacıyla da kullanılmış olmalıdır (Yıldırım; Gürler, 2009:1).

Eski Mısır'da takıların rengi büyük bir öneme sahipti, çünkü farklı renkler farklı anlamlar taşıyabilirdi. Örneğin, mumyanın boynundaki İsis'in kolyesi kırmızıydı ve bu, İsis'in kan ihtiyacını simgeliyordu. Yeşil takı ise verimliliği temsil ediyordu. Takı yapımı yaklaşık 4000 yıl önce Sümer ve Akad şehirlerinde önemli bir zanaattı. Bu konuda en önemli kanıt, "Ur Kraliyet Mezarlığı"dır. Bu mezarlıkta çeşitli mücevher taşlarından yapılmış birçok kolye ve iğne bulunmuştur. Mezopotamya'da kadınlar ve erkekler arasında takı ve aksesuar kullanımı yaygındı. Bu arasında halhallar ve çok halkalı kolyeler de bulunmaktaydı. Takılar genellikle ince yapraklardan ve parlak renkli taşlardan yapılmaktaydı (Kavrakoğlu, 2020;1-2, Yıldırım, Gürler 2009:1-2).

Kolayca işlenebilen renkli taşlar, av hayvanlarından elde edilen diş, boynuz, kemik ve tırnak parçaları, doğadaki malzemelerin sürtülme ve kazıma yoluyla aşındırılarak şekillendirilmiş, delinip dizilerek kolye ve bileziklere dönüştürülmüştür. Her bölgenin insanı, kendi geleneğine, zevkine ve inancına özgü takılar üreterek zengin bir takı kültürü oluşturmuştur. Anadolu'da kullanımı neredeyse on bin yıllık

olan bu gelenek, Neolitik Çağ'a (M.Ö 8000-5500) kadar uzanmaktadır. Hayvancılık ve tarımın başladığı, insanların mağaralardan çıkıp konutlar inşa etmeye başladığı ve yerleşik düzene geçtiği Neolitik Çağ'da, doğadan toplanan taşlar ve hayvan kemikleri, istenilen şekillerde kesilip parlatılarak cilalanmış ve bazen üzerlerine kazıma desenler işlenmiştir. Neolitik Çağ, oldukça uzun bir dönemi kapsamaktadır ve insanlar çevrelerinden topladıkları doğal malzemelerin yanı sıra bakır ve kurşun gibi metalleri de takı yapımında kullanmaya başlamışlardır. İlk Bronz Çağı'nda Anadolu madenciliğinde bakır ve kalay alaşımı olan bronzun keşfi, takı yapımında önemli bir ilerleme sağlamıştır. Kısa süre içinde bronz, günlük hayatta kullanıldığı gibi takı yapımında da kullanılmaya başlanmıştır. Eski medeniyetlere baktığımızda, Mısır'da takı toplum içinde gücü ve dini otoriteyi sembolize ediyordu. Zengin Mısırlılar takılarını yaşamları boyunca kullanmanın yanı sıra ölümlerini takılarıyla birlikte gömüyorlardı. Ancak mezar soyguncuları nedeniyle bu takılardan sadece birkaçı günümüze kadar ulaşabilmiştir (Kavrakoğlu, 2020:1-2; Yıldırım, Gürler 2009:1). Eski Mısır'da takı ve aksesuarların desen ve şekil tercihleri, genellikle yaprak, helezon ve salkım motiflerine odaklanıyordu. Bu takılar, hem bireylerin kişisel kullanımı hem de statü ve idol süslemeleri için kullanılmaktaydı. Mezopotamyalılar, takıda çeşitli işleme tekniklerini geliştirmenin yanı sıra önemli bir yere sahipti.

Eski Yunan toplumunda, takılar genellikle özel günlerde nadiren kullanılırdı ve genellikle hediye amaçlıydı. Kadınlar, güzelliklerini ve sosyal statülerini vurgulamak için takıları kullanırlardı. Takı ve aksesuarların, sahibini nazardan koruduğuna veya doğaüstü güçler kattığına inanılırdı. Ayrıca, dini semboller olarak da hayatın içinde önemli bir rol oynuyordu. Daha eski dönemlere ait olduğuna inanılan takıların tanrılara adandığı düşünülmekteydi. Eski Yunan'da, takı ve aksesuarlar genellikle ölen kişiyle birlikte gömülüyordu, ancak buradaki amaç, ölen kişinin eşyalarını ölümden sonraki yaşamına götürmesi değil, onurlandırmaktı. Helenistik döneme ait Kara Yunanistan, Ege Adaları ve Batı Anadolu'daki İon kent devletlerinde, özellikle kadınlar tarafından çeşitli takılar kullanılmıştır (Kavrakoğlu, 2020: 1-2).

Romalılar, takı ve aksesuar yapımında Avrupa kıtasındaki zengin kaynaklardan faydalanmışlardır. Altın, bronz ve eski zamanlarda cam boncuklar ve inci gibi malzemeler kullanmışlardır. Romalılar, takı yapımında yaklaşık 2000 yıl önce Sri Lanka'dan safir ve Hindistan'dan elmas ithal etmişlerdir. Romalılar tarafından yönetilen İngiltere'de, fosilleşmiş ağaç kabukları mücevher parçalarına dönüştürülmüştür. Eski Yunan ve Romalılarda olduğu gibi takı, nazardan korunma amacıyla kullanılmıştır. Kadınlar farklı türde mücevher kullanırken, erkekler sadece yüzük takabiliyordu. Her iki toplumda da yontulmuş taştan yapılmış yüzükler yaygındı ve önemli belgelerde mühür olarak kullanılabiliyordu. Bu gelenek, Orta Çağ'da kral ve asiller tarafından da sürdürülmüştür (Savaşçın, 1986: 75).

Bu bilgiler ışığında, en eski kültür ürünlerinden olan takı, metalürjideki gelişmelerle yeni bir aşamaya girer; bir sanat/zanaat dalı halini alır. Erken Bronz Çağı ustaları, binlerce yılın bilgi ve birikimini basit aletlerine rağmen beceri ve başarıyla geliştirir. Soy metallerin yarattığı ideal işleme olanaklarıyla, telkâri, kakma ve kalem işi oymacılık gibi temel kuyumculuk tekniklerini yaratarak ince detaylı küçük objeler üretir. Süs taşı işlemeciliğinin yanı sıra, fayans ve camdan imitasyon süs eşyaları ile boncuk yapımı gibi yeni uzmanlık alanlarının gelişimi kuyumculuğu destekler. Altının ölümsüz ışıltısını süs taşlarının renkleriyle canlandıran kuyumculuk, daha doğuşunda mükemmelliğe ulaşmış bir sanat olarak tanrıların ve soyluların hizmetine girer. Kuyumculuğun doğuşunu hazırlayan sosyal, dinsel ve ekonomik koşulları inceleyebilmek için en iyi kaynak Dicle ve Fırat ırmakları arasına, bilinen en eski Bronz Çağı uygarlığı olan Sümerler' in parlak kültürüdür (Savaşçın, 1986:75).

2.2. TAKI METALLERİ VE BRONZ

En eski kültür ürünlerinden olan takı, metalürjideki gelişmelerle yeni bir aşamaya girer; bir sanat/zanaat dalı halini alır. Erken Bronz Çağı ustaları, binlerce yılın bilgi ve birikimini basit aletlerine rağmen beceri ve başarıyla geliştirir. Soy metallerin yarattığı ideal işleme olanaklarıyla, telkâri, kakma ve kalem işi oymacılık gibi temel kuyumculuk tekniklerini yaratarak ince detaylı küçük objeler üretir. Süs taşı işlemeciliğinin yanı sıra, fayans ve camdan imitasyon süs eşyaları ile boncuk yapımı gibi yeni uzmanlık alanlarının gelişimi kuyumculuğu destekler. Altının

ölümsüz ışıltısını süs taşlarının renkleriyle canlandıran kuyumculuk, daha doğuşunda mükemmelliğe ulaşmış bir sanat olarak tanrıların ve soyluların hizmetine girer. Bir başka deyişle kuyumculuk mesleği sınıfsal farklılıklarla orantılı olarak çeşitlilik göstermektedir Şaman, Duru; 2013:51-64).

Tarihsel süreçteki serüvenini anlattığım Bronzun konumuzla alakalı kısmı olan takılar ile alakasına baktığımız zaman görüyoruz ki her madende olduğu gibi bu alışımda önce kesici ve delici alet yapımında kullanılmış ve daha sonrasında süs ve süslemede boy göstermiştir. Yapılan Bronz takılar kimi zaman ya altın varaklarla kaplanmış ya da ağır pazı bileklikleri gibi bazı parçalarda bileziğin halkası masif bronzdan yapıp iki uca altından işlenmiş hayvan başları takılarak bir takıda birden fazla maden kullanılmıştır (Şaman; Duru, 2013: 51-64).

Döküm için uygun özelliklere sahip bronzun keşfi ile Kalkolitik Çağ'ın döküm tekniği olan açık kalıba döküp sonra kaba bir şekilde şekillendirme ve dövme yöntemiyle biçimlendirme tekniği terk edilmiştir. Yerini parçalı ve kapalı kalıpla döküm tekniği almıştır. Bu tekniklere ek olarak Bronz takıların uzun süre kullanıldığı Afrika Kıtası'nda, 15. YY'da Avrupalılarla kurulan ilişkiler sonucu bakır ve kalay ticaretinin yaygınlaşmasına bağlı olarak, kıtanın batı bölümlerinde bugünkü Nijerya olan Benin'de kaybolan mum tekniği ile bronz amulet takılar yapma sanatı gelişmiştir (Şaman; Duru, 2013: 51-64).

Bakır Kalkolitik Çağ süresince alet yapımında çok kullanılmasına rağmen yumuşak bir metal olduğu için çok işlevsel değildi. M.Ö. 4000'lerin sonlarında bakır, arsen birleşimi olan arsen bronz bulunur. M.Ö. 3000 başlarında ise, yüzde on kalayla alaşımı olan gerçek bronzun keşfiyle metalürji ve takı önemli bir aşamaya gelir. Bronz, bakıra göre daha serttir ve iyi döküm yapılabildiği için alet ve silah yapımına daha uygundur. Kuyumculuğun doğuşunu hazırlayan sosyal, dinsel ve ekonomik koşulları inceleyebilmek için, Dicle ve Fırat ırmakları arasına, bilinen en eski Bronz Çağı uygarlığı olan Sümerler 'in parlak kültürüne uzanmak gerekir (Şaman; Duru, 2013: 51-64).

2.3. ANADOLU'DA TAKI TARİHİ

Anadolu coğrafyasından yaşamış olman milletlerin metallere ve taşlara olan ilgisi çok yüksekti. Hem kutsal sayıyorlardı hem de sanatsal bir araç olarak da kendileri

için tasarlıyorlardı. Bu süreçlerdeki araştırmalara göre, takı ve buna benzer süs araçlarının işlenmesindeki farklılıklar göze çarpmaktadır. Pek çok yeni tekniğin buluşu gerçekleştirilmiş, pek çok yeni ilkel sanat alanına da öncülük etmiştir. Ustalar, zanaatkarlar, taş ve metallerin kullanılmasında, biçim, form ve fonksiyonel bir özellik olarak, sosyal bir alan açmış, teknik ve yeni bakış açılarını da fark etmiştir. Bu alanda üretim yapan sanatçılar, doğa konusunda uzmanlaşmış, düşünce ve duygularını doğanın ritmine göre tasarlayarak, yaratıcılık bağlamında yeni bir soluk getirmiştir. Geçmişten kalan eserlerin ve tekniklerin mirasçısı olmaları yanı sıra göçlerle gelen insanların getirdiği kendi kültürlerinden teknikleri de sanatlarına eklemiştir. Farklı uygarlıkları asimile ederek değil, onların sanatlarına da sahip çıkıp, birlikte yeni bir öz yaratmaya çalışmışlardır (Savaşçın, Türe, 1986: 16,50,75, 87; Savaşçın, Türe, 1985: 89; Erginsoy, 1978 : 85; Savaşçın, 1987 : 78, 93).

Yeni modellemelerle, yeni bir Anadolu üslubu yaratmak isterken, göç ile gelen kültürleri de harmanlayarak, yeni bir değer yaratmışlardır. Tarihsel döneme baktığımızda, eski ve yeninin uyumunu, birlikte üretilen sanat eserinin aurasını da etkilediğini görmekteyiz. Takı üretiminde ilk akla gelen madde altın olsa da altının yanında diğer maddelere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu maddeler inorganik ve organik olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu bağlamda takı metalleri; yarı değerli taşlar ve insan yapımı ürünlerle beraber inorganik başlıkta incelenir (Savaşçın, Türe, 1986: 16,50,75, 87; Savaşçın, Türe, 1985: 89; Erginsoy, 1978: 85; Savaşçın, 1987 : 78, 93).

Takı sanatının gelişmesinde bir diğer etkende el yeteneği olan kuyumculuktur. Takı sanatları ve üretilen eserler hakkındaki bulgular, M.Ö 7000 yıldan sonra çoğalır. Antik Çağ'daki yazılı eserlerden daha fazla buluntu olduğu için, kaynağın araştırılması ve net bilgiye bu şekilde ulaşmışlardır. M.Ö. 4000 yıldan sonra elimizdeki kaynaklar daha net olmaya başlamıştır. Bunu kanıtlayan belgeler Anadolu, Trakya ve Mezopotamya'da ele geçmektedir. M.Ö. 3.binin ortalarına tarihlenir (Savaşçın, 1986: 75).

Eski Dünya'nın yerleşim yerlerinde kuyumculuğun gelişimi; yapım ve süsleme tekniklerinin gelişimini kanıtlayan çok sayıda eser bulunmuştur. Kuyumculuk teknolojisi ile takıların biçim ve isimlerini; yazılı kaynaklardan, Antik

vazo resimlerinden, duvar resimlerinden, sikkeler ve heykeller üzerindeki takı betimlerinden öğreniyoruz. Kazılardan çıkan takılarla, arkeolojik belgeler ve yazılı kaynakların bilgileri birleşince birçok bilinmeyen, kuşkusuz daha kolay aydınlanabilmektedir (Savaşçın, 1986: 75).

Bu bağlamda öğrendiğimiz bilgilere göre bir kuyumcu takı yapmaya başlarken ilk başta metale kara verir daha sonra o metalden bir levha, bir tel veya metali erittiğinde döküleceği kalıbı kullanır. İlk olarak metale karar verdikten sonra o metali külçe halinde örs üzerine alır ve tavlayarak döver. Dövme işleminde önceleri elle tutulan küçük ağızlı çekiçler kullanılırken daha sonra saplı çekiçler kullanılmaya başlanmıştır. Bu saplı çekiçler M.Ö. 1. yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır. Metal külçe bu çekiçlerle dövülerek kalın bir levha haline getirilir daha sonra yeterince ince olması için papirüs, deri, kumaşlar üzerine tekrar elden geçirilmiştir. Hatta bazı varaklar dövme işleminin izlerini üzerinde taşırlar. Kullanılan plakanın genişliği yaklaşık olarak 0,1 milimetre olmalıdır. Altın kaplamalar için tercih edilen kalınlık ise 0,01 milimetredir. Elde edilen levhanın istenilen ölçülerde olması sonrasında uygulanacak yöntem, işin gereksinimlerine bağlı olarak belirlenir. Bu yöntemler; kazıma, örüntüleme, döküm darbesi ve şekillendirme kalıbıdır (Savaşçın, Türe, 1986: 16-50-75-87; Savaşçın, Türe, 1985:89; Erginsoy, 1978: 85; Savaşçın, 1987: 78- 93).

Arkeoloji Literatürü'ndeki Repousse'nin karşılığı Türkçe karşılığı kakmadır. Bu teknikte granülasyon, telkâri gibi çok eski bir yöntem olup takı, vazo, kutu gibi birçok üründe bezeme yöntemi olarak kullanılmıştır. Bu yöntem Anadolu'da kakma, çakma veya çarpma gibi isimler almaktadır. Yöntem kullanılırken metalin iç veya dış yüzeyine darbeler vurularak şekil alması sağlanır. Bu darbelerde metalin kopmaması için metal esnek bir zemine konulurdu. Bu zeminin Antik Çağ'da kil ve balmumu sayesinde tasarlandığı düşünülmektedir. Daha sonraki araştırmalardan alınan verilere göre zift kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Ziftin istenilen esnekliğe ulaşabilmesi için önce eritilmesi gerekmektedir. Erime noktasına getirilen zift, reçine, iç yağ, tutkal, ince kum, kil veya dövülmüş tuğla tozu gibi malzemelerden biri veya birkaçıyla belirli oranlarda karıştırılarak soğumaya bırakılırdı. Bu karışım, hem ham darbelerle karşı dayanıklılık sağlayacak kadar sertliğe, hem de metal levhaya zarar vermeden

gerektiğinde esneklikle yanıt verebilecek bir yapıya sahip olana kadar tam soğumaya bırakılırdı (Savaşçın, Türe, 1986: 16-50-75-87; Savaşçın, Türe, 1985: 89; Erginsoy, 1978: 85; Savaşçın, 1987: 78-93).

Kakmanın mekanik yöntemi olan kalıp baskı da ise; aynı motif, daha kolay bir şekilde tekrar tekrar yapabilmekteydi. Bu kalıplar metal çubuklar şeklinde olup bir ucunda kabartma şeklinde motif bulunmaktaydı, diğer ucu ise düzdü. Yatak üzerine konumlandırılmış olan ve öncesinde de tav edilmiş düz levhanın arka tarafına yerleştirilmiş olan kalıp, çekiç yöntemiyle baskı yaratarak, motiflerin kabartı şeklini alması ve levhadan çıkarılması sağlanmıştır. Takı envanteri, plastik içeriyorsa, işlem defalarca yenilenir. İşlem sonunda parçalar birbiri ile eşleştirilir (Savaşçın, 1987: 78).

Sıvama yöntemi kullanıldığında, bronz veya ahşap kalıba ince metal levha sürtülerek ve gerektiğinde çekiçle dövülerek kalıbın şekillenmesi sağlanırdı. İşin türüne bağlı olarak, ön veya arka kısımları ayrı ayrı form kazanır ve daha sonra lehimle birleştirilirdi. Bu metotla üretilen ürünler arasında hayvan ve insan başlı bilezikler ile sarmal küpeler gibi örnekler öne çıkabilir. Düşük alaşımli bakırdan yapılan çekirdek, ince altın veya gümüş levha ile kaplanır ve bu şekilde oluşturulan karışım kalıp içinde muhafaza edilirdi. Kalıbın içeride kalması, küpenin deformasyona uğramamasını sağlamak için kullanılırdı. Yüksek kabartmalı ürünler, örneğin büst madalyonları gibi, bu teknikle üretilirdi. Takı tamamlandıktan sonra ek süslemeler eklenirdi (Savaşçın, Türe, 1986: 16-50-75-87; Savaşçın, Türe, 1985:89; Erginsoy, 1978:85; Savaşçın, 1987: 78-93).

Yöntemlerden biri olan Darp yöntemi kalıp baskı yöntemine benzer. Aradaki tek fark ise bu yöntemde desen kabartma şeklinde değil oyularak yapılmıştır. Yatak üzerine yerleştirilen levhaya dışı kalıp darbesiyle aktarılan kabartma levhanın ön yüzünde kendini gösterirdi. Ancak levha kalın olduğunda bu yöntem kullanılamazdı ve darp yöntemi kullanılırdı (Savaşçın, Türe, 1986: 16-50-75-87; Savaşçın, Türe, 1985:89; Erginsoy, 1978:85; Savaşçın, 1987: 78-93).

Tekrarlayan bir mekanik prosedür olan kalıba çakmada, diademler, boncuklar ve belirli küpeler üretilirdi. Bu yöntem, karmaşık detaylı objelerin kopyalarını, sıkıntı

yaşamadan yapabilme kolaylığı sunmuştur (Savaşçın, Türe, 1986: 16-50-75-87; Savaşçın, Türe, 1985:89; Erginsoy, 1978:85; Savaşçın, 1987: 78-93).

Tel yöntemini ise kuyumcular takıların süslenmesinde ve aynı zamanda takı imalatında kullanırlardı. Bu yöntemde imalatın elde edilmesi için dört yöntem tercih edilirdi;

- 1) Taç veya bronz metal parçalar burularak, yuvarlak şekil alana kadar silindirler arasında yuvarlanır
- 2) Metal parçalar çekiçe şekillendirilir.
- 3) Tel haddesi adı verilen dörtgen biçimli kalın bir metal levha kullanılır. İki ucunda delikler olan ve fazla büyük olmayan levhadan istenilen incelikte tel elde edilebilirdi. Bu yöntem M.Ö. 4. Yüzyıldan itibaren kullanılmıştır. Buna paralel olarak takılarda telkâri yöntemi kullanılmaya başlanmış ve günümüze kadar kullanılmaya devam edilmiştir.
- 4) İçi boş tel yapmakta bir başka yöntemdir.

Tel yönteminden sadece takı yapmak ve takıyı süslemek için değil zincir yapımında da yararlanılırdı.

Yapım teknikerinden biri olan ancak kıymetli metallerde kullanılmayan bir diğer yöntem ise döküm tekniğidir. Ancak bronz, demir, kurşun gibi altına veya gümüşe göre daha ucuz olan metallerde bu yöntemle takı ve diğer nesneler yapılırdı. Gerektiğinde kural dışı olarak fibula, küpe, yüzük, bilezik, broş gibi takılar üretilmiştir. Ancak takı kalıpları genelde yumuşak taştan yekpare veya birkaç parça halinde yapılırdı. Parçalı kalıplar ahşap çivilerle birbirine tutturulurdu (Savaşçın, Türe, 1986: 16-50-75-87; Savaşçın, Türe, 1985:89; Erginsoy, 1978: 85; Savaşçın, 1987: 78-93).

Kuyumculuğun ve takının en önemli kısımlarından biri olan süsleme yöntemleri de yapım teknikleri kadar önem arz etmektedir. Bu yöntemlerin kullanımı devirlere göre azalır veya çoğalır. İlk Çağ'ın Dünyası'nda belli devirlerde bazı

süsleme teknikleri moda olmuş ve yaygın, yoğun şekilde kullanılmıştır. Takılarda sadece biçimler değil süsleme yöntemleri de dönem belirlemeye yardımcı olmaktadır. Süsleme teknikleri İlk Bronz Çağı'ndan beri bilinmektedir ve kullanılmaktadır (Savaşçın, Türe, 1986: 16-50-75-87; Savaşçın, Türe, 1985: 89; Erginsoy, 1978: 85; Savaşçın, 1987: 78, 93).

Süsleme teknikleri incelendiğinde;

- 1) Metali Zenginleştirerek Dekorasyon Ekleme
- 2) Telkari (filigri), güverse (granülasyon) ve küçük süslerin bağlanması için lehimleme, bu kategoriye dahil edilen yöntemler arasındadır.
- 3) Metale Diğer Maddeler Ekleyerek Dekorasyon
- 4) Bu sınıfta mine sanatı (emaye), savatlama (niello) ve taş montajı (inlay) teknikleri bulunmaktadır. Bu metotlarla çok çeşitli renkli görünüm elde edilebilir.
- 5) Kesme-Oyma Tekniği ile Dekorasyon:
- 6) Bu, kazıma ve delik açma tekniklerini içeren yöntemlerdir.
- 7) Altın ve Gümüş Kaplama / Varak
- 8) Lehimleme
- 9) Bitirme İşlemleri

İlkçağda kuyumcu ustaları saf altındaki lehim için, yüksek gümüş miktarlı elektron kullanmışlardır. Saf altının erime derecesi 1064 °C'dir. Ancak %40 gümüşü alan elektron, yaklaşık 30 derece daha düşük ısıda erir. Böylece lehim yapılabilir bu sebeple içinde gümüş olan altına bakırda eklenerek, erime derecesi düşürülmüştür. Daha parlak lehim istenildiği zaman biraz daha gümüş eklenir. Gümüşe yapılacak lehim ise gümüş ve bakır alaşımıdır.

Antik dönemlerden günümüze, takı üretimi ve takıların estetik değerini artırmak amacıyla çeşitli kimyasal işlemler kullanılmıştır. Bu çalışma, antik dönemde takı imalatında kullanılan kimyasal işlemlere odaklanarak, özellikle altın ve gümüş takıların temizliğinde kullanılan asitli karışımların tarihsel ve kimyasal analizini yapmayı amaçlamaktadır. Plinius ve Leiden Papirusu gibi antik kaynaklarda yer alan reçeteler, takıların nasıl temizlendiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bu çalışma,

antik takı üretim teknikleri ve kimyasal işlemler hakkında daha derin bir anlayış sağlamayı ve antik dönemdeki bu önemli zanaatın izlerini günümüze taşımayı hedeflemektedir. Araştırmanın odak noktası, asitli karışımların kullanımının takıların yüzeyini nasıl etkilediği ve altın/gümüşün rengini nasıl değiştirdiğini anlamaktır (Savaşçın, Türe, 1986: 16-50-75-87; Savaşçın, Türe, 1985:89; Erginsoy, 1978:85; Savaşçın, 1987: 78-93).

Takılardaki düzensiz ve mat görüntüleri temizlendikten sonra cila işlemine sıra gelmektedir. Cila için uygun farklı malzemeler kullanılmaktadır. Reçine ve buna benzer yağlardan karıştırılan bir sıvı oluşturulur. Ahşap üstüne konuşarak, sert bir fırça eşliğinde ya da benzer bir alet ile parlatma işlemine başlanır. Parlatma işlemindeki kullanılan malzemeler ise hematit ve sarı renkli cevherdir. Takı tasarımı ismi ise “perdah tozu” olarak kullanılır. Altın gibi değerli madenlerin de parlatılmasında kullanılmaktadır. Bu işlem sırasında tuzlu suda bekletilmiş koyun yünü kullanılması önemlidir. Gümüş ise, tebeşir tozu olarak bilinen madde ile parlatıldığında iyi bir sonuç alınır (Savaşçın; Türe, 1987:s.93).

Takı üretiminde yüzey parlaklığı hem estetik hem de dayanıklılık açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışma, antik dönemden günümüze, takıların yüzeylerini parlatmak için kullanılan kimyasal ve mekanik yöntemlere odaklanmaktadır. İlginç bir şekilde, parlaklık elde etmek için kullanılan yöntemlerin arasında yaygın olarak kullanılan bir madde olan kum da bulunmaktadır. Bu çalışma, ince taneli kumun takılar için nasıl kullanıldığını, ayrıca kalın taneli kumun yarı değerli taş yüzeyleri ile geniş yüzeyli metalleri nasıl parlatmak için kullanıldığını araştırmaktadır. Antik dönemlerde, takıların yüzeylerini parlatmak için kimyasal işlemlerin yanı sıra mekanik yöntemler de yaygın olarak kullanılmıştır. Kimyasal işlemlerde, asit içeren karışımlar genellikle lehim fazlalıklarını ve istenmeyen görüntüleri gidermek için kullanılmıştır. Plinius ve Leiden Papirusu gibi tarihi kaynaklar, antik dönemde bu kimyasal işlemlerin altın ve gümüş takıların temizliğinde nasıl kullanıldığını dair önemli bilgiler sunmaktadır. Ancak, asitle temizleme işlemi sırasında dikkat edilmesi gereken bir nokta, asidin uzun süre metal yüzeyde kalması durumunda altın ve gümüşün rengini bozabileceğidir. Bu nedenle, takı üreticileri altının özgün görünümünü koruma konusunda hassas olmalıdır

(Savaşçın, Türe, 1986: 16-50-75-87; Savaşçın, Türe, 1985:89; Erginsoy, 1978:85; Savaşçın, 1987: 78-93).

2.3.1. Anadolu' da Helenistik Dönem' de Takı

İ.Ö. 330 yılında Büyük İskender'in kısa zaman içinde Pers Uygarlığının topraklarını fethetmesiyle Anadolu topraklarında Perslerin sonu gelmiştir. Bu toprakları fethi Helen kültürüne ait öğelerin yayılımına olanak verirken dönemin Helenistik Dönem olarak adlandırılmasını sağlamıştır. Helenistik dönemde varlığını sürdüren Helen sanatının içerisine Pers dokuları girmiş, Pers mücevherlerinin detayları tek tek incelenip batı sentezine uğramıştır. Diğer taraftan doğu etkisi son bulmamış, az kıymetli taşlar kullanıma sunulmuştur (P Dergisi, 2000:74).

İki kültürün bir araya gelmesi alışılmış takı şekillerinin yerine doğunun ve batının etkisini taşıyan önceden görülmemiş takılar ortaya çıkarmıştır. Takıda gerçekleşen bu yenilik beraberinde motiflerde de kendisini göstermektedir; sevgi ile aşkın tanrıçası Aphrodite takılarda kullanılan en gözde unsurken, Herakles düğümü, İsis Hathor'u gibi mitolojik figürler de sıkça kullanılmıştır. Sevginin tanrıçası Aphrodite daima temel unsur olsa da Eros'un dolayımı ile takıların ana konusu olmuştur. Mitolojide tanrıça Aphrodite'ye atfedilen mersin çiçeği ve bu ağacının meyveleri, Aphrodite'nin kuşu olan güvercin aracılığıyla aktarılmıştır. Tanrıçanın ilahi meyveleri olan nar ve ayva en çok görülen ve ustaca kullanılan motifler arasındadır. Ayva kullanılıyor olmasının en önemli sebebi evlilik ile kurulan bağyken nar ise görünüşü gereği bereketi temsil etmektedir. Evlencek çiftlerin tükettiği nar ve ayva da bu şekilde takıların üzerinde motif olarak kendilerini göstermektedir (Akurgal, 1988:64).

İskender'in pers uygarlığının tüm varlığını ele geçirmesi yüksek miktarda altın akışı sağlarken bu durumun Yunanistan topraklarına iki farklı tesiri olmuştur. İlk tesiri takıda görülürken diğer taraftan ikinci tesir İ.Ö. 3.yüzyıl'a yaklaşırken Yunan'ın ekonomisindeki değişimler ile görülür. Coğrafyadaki bu değişiklik ekonomik bir krize sebep olurken beklenenin aksine altın ve mücevher imalatı yaygınlaşmaya başlamıştır (Akurgal,1988:70).

Takı şekillerindeki birliğin görülmesinin sebebi Helenistik Dönemde kuyumculukta görülen çevresel farklılıkların azalmasıdır. Kadın aksesuarlarında erkekleri etkilemek üzerine belirlenmiş figürler kullanılırken Doğulu erkekler de hayvan aksesuarlarında simge olarak gücü kullanmıştır. Kadınlar ceylan, geyik, dişi aslan, koç vb. canlıların kafalarının şekillerini süslü aksesuarlarında kullanarak erkeği etkilemeye çalışmış, doğulu erkekler ise aynı figürleri aksesuarlarında gücü simgelemek için değerlendirmiş (Sevin,1982:83).

Helenistik dönemde yalnızca hayvan şekilleri değil tıpkı önceki dönemlerdeki gibi bitkisel süslemeler de görülmektedir. Birbirinden farklı görünen bitkilerin bir kısmı önceleri görülmüş olan bitkilerken, diğer bir kısmı ise daha önce karşılaşılmamış, tanınması zor bitkilerdi. Bitkilerin güzel bir dekorasyon ürünü olması dışında bereketi temsil etmesi de kullanımına destek olmuştur (Erzen,1984:74).

Takıların hediye olarak en çok kullanıldığı etkinlikler; evlilik törenleri, yaş günleri ve yeni bir çocuğun doğumudur. İbadethanelerde kadınların en çok tercih ettiği şey tanrı ve tanrıçalara takı takdim etmektir. Aşk tanrıçası Aphrodite'ye genç kızlar kadınlığa geçerken, hayat arkadaşları ile karşılaştıklarında, arzularına karşılık bulduklarında ya da çocuklarının doğumları sağlıklı gerçekleştiğinde hediye olarak takı sunma etkinliği düzenlemişlerdir. Küpelerin çember bölümlerine burgu şekli verilip, uç kısımlarını vurarak bir araya getirerek sivri şeklin verilmesi en sık kullanılan takı modeli arasındadır. Küpelerde insan ve hayvan kafaları figür olarak kullanılacak ise iki ayrı kısım olarak yapılar dövme tekniği ile bütün hale getirilirken bozulmaması için de içleri dolgu materyali ile kaplanırdı. İ.Ö. 1. Yüzyılda küpelere yeni teknik ve hayvan figürleri eklenerek zenginleştirilmiş. Örneğin sarkaç ve çeşitli renklerde taş boncuklar kullanılmış, aynı zamanda sarkaç ve rozetli tarz kullanılarak teknik geliştirmiştir.

Küpelerde yer alan hayvanlar arasına yunus balığı ve Aphrodite'nin sembolü olan güvercin dahil edilmiştir (Savaşçın, Türe, 1985:64). Takılar muhtemelen doğum günlerinde, doğum törenlerinde ve düğünlerde hediye olarak verilirdi. Özellikle kadınlar, tapınaklarda tanrılara ve tanrıçalara mücevher sunmak amacıyla kullanırdı. Kadın olmaya geçişte, bir eş bulunduğunda, istek gerçekleştiğinde veya başarılı bir

doğum sonrasında Aphrodite'ye hediye olarak takı sunma geleneği vardı. En yaygın olarak tercih edilen takılardan olan küpelerin halka kısımları bir araya sarılıp ve uç kısımları çekiçle dövülerek birleştirilip sivrileştirilerek şekillendirilirdi. Küpelerde hayvan ve insan başları motifleri kullanılacaksa, bu tasarımlar dövme tekniği ile iki ayrı parça olarak oluşturulur ve daha sonra birbirlerine birleştirilip içleri doldurularak zarar görmeleri önlenabilmektedir. M.Ö. 1. yüzyılın başlarına ait olan küpelerde, sarkaç ve renkli taş boncuklar eklenerek zenginleştirilen bu küpe türünde, kullanılan hayvan figürlerine yunus balığı da eklenmiştir. Bu döneme ait diğer yeni bir küpe formu ise sarkaçlı ve rozetli küpelerdir. Aphrodite'yi simgeleyen güvercinli küpeler de bu dönemde üretilmiştir (Savaşçın, Türe, 1985: 64).

İ.Ö. 4. yüzyıl sonları ve 3. yüzyıl genelinde Helenistik devrin etkisi kolyelerde kendisini göstermiş, aslan kafalı halka formu küpelerde olduğu gibi iç içe geçen iki ipin meydana getirdiği sağlam bir düğüm olan Herakles düğümü kolyelerde de görülmüştür. İlk zamanlarda Herakles düğümü başları yalın tel sarmallı iken 3. yüzyıl başlarında bu düğümün baş kısımlarına rozet işlemler kullanılmaya başlanır. Devrin aksesuarı üç beğenilen modelle örneklenmiştir. Bu modeller; baş kısımları hayvan kafası olup sarkaçlarında boncuk taşıyan, sarkaçsız yalnızca boncuk taşıyan ve zarif zincirliktir. Bu gerdanlık modeller etkisini Geç Helenistik dönemde fazlasıyla göstermenin ardından Roma döneminde yaygınlığını koruduğu renkli taşlarla donanmış geometrik montörlü kısımların bir araya gelmesiyle üretilmiştir (Bingöl, 1999: 38).

Helenistik devirde türleri artan takılardan biri olan bileziklerde üç modelleme görülür. Baş kısımları insan ve hayvan kafalı olan, Doğu geleneğinin devamı niteliğinde halkası yuvarlak ve burmalı olanlar ve halkası şerit şeklinde bilezikler görülür. Bu devirde yeni bir hayvan figürü daha ortaya çıkmış, bilezikler yılan şeklinde Pers kültürü tesiri taşıyarak üretilmiştir. Bu bilezikler karşılıklı kullanılması için iki adet yapılarak iki bilek de kullanılmıştır. Bileziklerde bir diğer görünüm ise; halkalı şerit biçimli olanlardır (Bingöl, 1999: 38).

Helenistik devirde yüzükler de oldukça sık takılan aksesuarlar arasındayken kullanım amacı yalnızca süs değil, mühür basma, manevi anlamda nazardan koruma ve büyü yapma gibi nedenlerde taşımaktadır. Üzerinde taş olan yüzükler ilk kez bu devirde görülür. Helenistik dönemden önce kullanılan som altın mühürleri kullanımına da devam edilmiştir (Meriçboyu, 2000: 89).

İ.Ö. 3.yüzyılın yarısında yeni bir yüzük modeli görülmüştür. Bu model yüzüğün oyuk bölümü yaygın oval biçiminde ve dışa doğru taşan ‘D’ kesimli yüzük modelidir. Yüzük halkasının dış tarafları oyuğun biçimine göre dış tarafa doğru açılır ve oyukla bütünleşir. İ.Ö. 2. Yüzyılın ortalarına dek ‘D’ kesimli yüzüklerin kullanımı görülmüştür. Yüzük halkasının daire formu yüzük oyuğunun bittiği yerden halkanın başlaması ve parmağı saracak şekilde oyuğun diğer tarafa karşılık gelmesi ile tamamlanır. Bazı yüzük oyukları ile yüzüğün halkası fazlasıyla abartılı bir görünümdeydir. Kullanılan malzeme eskiden olduğu gibi yalnızca altın değil, cam da aynı işlev ile değerlendirilebilmiştir. Cam yüzükte de yüzüğün halka kısmı yuvarlak şekilde, oyuğu büyük ve oval, dış tarafa doğru yaygındır. Farklı olarak cam yüzükte kaboşan adı verilen bir kesit biçimi oyuğun merkezinde taşın bulunduğu yere eklenmiştir. Bu dönemde önceleri İ.Ö. 5. Ve 4. Yüzyıllarda yayın olan masif altın yüzük modellerinin üretimi devam etmiştir. Baş süsleri adı altında incelenen Çelenkler narin ağaç dalları ve yapraklarından yapıldı. Zarif çelenkler genelde kabirler için yapılır ya da kimi zaman ölen kişinin hayattayken de taşıdığı çelenk kabirlerine konulurdu. Malzemesi altın olan çelenklerde tohum ve yaprakların dalları bir kasnağa sarılırdı. Bu kasnak arka tarafından birbirinin üzerine düğümlenir, kasnağın orta kısmına örgüden süs eklenirdi. Bu çelenkler Herakles düğümü, büyük rozetli, katmerli çiçek biçiminde yapıldı (Erzen,1984:83).

Bir diğer baş süsü olan Diademler ise üç farklı modelleme ile görülür. İlki zarif bir şerit üzerinde es süsleri olanlar iken ikincisinde alınlık bulunmaz ve sonuncusu ise dört kenarlı plakalardan meydana gelmiştir.

- 1) İlk diadem görünümleri, İ.Ö. 7. Yüzyılda zarif şerif biçimli olanlarıdır. Zarif bir altın şerif, basma kalıp ve kalem işi süslüdür. Bandın üzerinde yavaş yavaş büyüyen merkezde en büyüğü eklenen rozetler görülür. Tasvir edilen diadem ‘İon’ tarzı Diadem adını alır (Erzen, 1984: 83).

- 2) Bant diademler üzerlerinde farklı bitkisel süslerin bulunduğu mitolojik unsurlu kabartma modeller sıklıkla kalıba çakma yöntemi ile gerçekleştirilir. Nadir görülen kalem işi süsleme ve kalıp baskı yöntemleri de mevcuttur. Sabit bir bant görünümünden ziyade sıklıkla alınlıkla diye adlandırılan tapınak alınlığı şeklindedir. İ.Ö. yüzyılda merkezinde üçgen kabartma olan tarzda diademler de görülmüştür (Savaşçın, Türe, 1986:16, 50, 75,87).
- 3) Dört kenarlı plakaların bir araya gelmesi ile meydana gelen diadem çeşitleri seyrek görülür. Dikdörtgen plakalara iki çeşit bezeme yapılarak lal ve ya garnet kullanılmıştır.

Helenistik Dönem’de az örneği olan takılardan biri iğnelerdir. Dönemin ortasında ancak saç fileleri ile iğne kullanımı görülmüştür. Etrafı altın ile örülmüş, madalyon taşıyan saç fileleri nadir aksesuarlardandır. Helenistik dönemde zincirden sarkaç süslerin kullanımı saç filelerinde ve iğnelerde görülür. İ.Ö. 3. ve 2. yüzyıl zamanlarında saç filesi kullanımı görülür. Anadolu coğrafyasında İ.Ö. 7. yüzyıl zamanlarından beri giysi aplikleri takı olarak kullanılmaya başlamıştır. Mersin Çiçeği en çok kullanılan elbise aplik motifidir. Antik Çağ mücevherlerinde bulunan düğme ise nadir elde edilmektedir. Işıyan fırınlanmış topraktan yapılan düğmeler ise bu mücevherlere örnektir. Düğmelerin sıklıkla kullanım ama aksesuardır ve büyük ve mini işi bezemelerdir. İ.Ö. 3. Yüzyılın yarısında kalifiye işçiliği olan eserler görülür. Helenistik devirde oldukça pahalı ziynetler görülür. İ.Ö. 3. yüzyılın yarısında ziynetleri incelendiğinde yarı kıymetli taşların kullanıldığı ve formlarda farklılıkların meydana geldiği görülür. Bezeme yöntemlerinde ağırlıkla görülen yöntem telkâri yöntemidir. Mücevherlerin esas teması Aphrodite, Eros, Nike gibi tanrı ve tanrıçalar ile farklı hayvanların kafa figürlerinin kullanımında görülür (Bingöl, 1999:39; P Dergisi, 2000:73).

2.3.2. Anadolu’ da Roma Döneminde Takı

Roma dönemi İ.Ö. 8. yüzyıldan itibaren İtalya’nın güneyinde meydana gelen Yunan toplulukları ve bereketli Etrüsk geleneği tesirinde görülmüştür. Roma topraklarında Helenistik kültürün genişlemesi Roma yurttaşlarının yeni gelen kültürü kendi kültürleri içinde benimseyip Akdeniz civarındaki Antik geleneğin

sonuncusunu meydana getirmelerine neden olur. Roma yurttaşları Grek kültür ve sanatına büyük ilgi göstermiştir. Meşhur metal zanaatçıları kral Augustus tarafından Roma topraklarına çağırılmış, bu usta zanaatçılar Greklerin antik kaplarının örneklerini oluşturmuşlardır (Richter, 1955:24).

Bu dönemde artık merkez atölyelerden bir diğeri de başkent Roma'dır. Roma topraklarına çoğunlukla doğudan göçen sanatçı ve zanaatçılar, kendi kültürlerinin tekniklerini Roma'daki kuyumcularda çalışırken takıların üzerinde göstermiştir. Bu dönemde öncekilerden farklı olarak takının kullanım alanı genişlemiş, heykellerin üzerine aksesuarlar eklenmiştir; kafalarına diademler, kulaklarına küpeler, kollarına çeşitli aksesuarlar ve boyunlarına kolyeler eklenerek yeni bir doku kazandırılmıştır (Meriçboyu, 2000:65).

Roma döneminde bir diğer yenilik ise kuyumculuktaki yarı kıymetli taşların kullanım farklılığıdır. Daha ekonomik bir yöntem olarak yarı değerli taşların kullanımı artmış, altın yerine daha fazla renkli taş eklenip büyüleyici takılar meydana gelmiştir. Buradaki yenilik taşların artık işlenmeden ham hallerinin üstünkörü yerleştirilmesidir. Görkemli takıları beğenen Romalılar taş kullanımını kıymetli görmüştür. Kısıtlı sayıda altın üretiminin etkisi ile Roma döneminde altın işlemlerine neredeyse 300 yıl süre ara verilmiş, bu durum elimize yalnızca Helenistik ve Etrüsk takıcıların imzalarını taşıyanların kalmasına sebep olmuştur. Romalı erkekler, kadınlar kadar takı kullanmazdı ancak yüzük ve diadem erkeklerin yaygın takılarıydı. Kullanılan yüzükler yine kadınlarınkinden farklı olarak belirli görevleri bulunur; ayrıcalıklı kimseleri ve kıdemli askerleri diğerlerinden ayırır, evliliğin simgesi olarak kullanılırdı. Yalnızca bir yüzük kullanılmaz, çeşit çeşit yüzüklerin kullanımı da bu devirde görülür (Meriçboyu,2000: 65).

2.3.2.1. Roma Döneminde Küpe Biçimleri

Roma devrinde küpeler şekil bakımından fazlasıyla farklılık taşımaktadır. Yine bu devirde yeni olan sallantılı küpe dairesel bir form taşıyıp "S" şeklinde çember yardımı ile takılmıştır. Bu sallantılı küpeler uçlarında küre yada yarıküre sallantılar ile bezenmiştir. Helenistik devirde meydana gelen sade halka formunda küpeler Roma devrinde de kendisini göstermiştir. Oldukça basit görünümlü halka

küpeler sıklıkla düz bir telden ya da oluklu ve bükülmüş teller yardımı ile oluşturulmuştur. Diğer modellerinde halka formuna sabitlenmiş ufak dışa dönük plaklar görülmektedir. Bunlar malzemesi taş ve cam olan boncuklar ile bezenmiş halkalar üstüne yapılır. Aynı zamanda yeni modellerinde plaklar ufaltılmış küreler ve farklı renklerde taşlar ile bezelidir (Meriçboyu, 2000: 65).

2.3.2.2. Anadolu'da Roma Döneminde Gerdanlık Biçimleri

Roma döneminde en çok tercih edilen gerdanlık biçimi Grek kaynaklıdır. En sık görülen gerdanlık biçimleri arasında koza sallantılılar bulunurken diğer yandan daha sade zincir üstüne sırayla yerleştirilmiş altın montürlü farklı taşlardan oluşanlar da vardır. Bu tarz gerdanlıklarda ajur adındaki yöntem yardımıyla donatılmış metal diskler taşların aralarına eklenmiş veya gerdanlık süslemelerinde metal boncuklar kullanılmıştır. Roma devrinde de tıpkı Helenistik devirde olduğu gibi basit, altından yapılmış zincirlerin kullanımına devam edilmiştir. Sadece Roma devrinde önceki döneme göre kullanım farklılığı mevcut olup hayvan figürleri ve diğer gösterişli süslemeler yerini sade halka ve çengel formuna bırakmıştır. Yeni dönemde ek olarak Roma etkisi bu tarz gerdanlıklara madalyon, para ve amuletlerden üretilen malzemeler de kullanıp sallantıların ucuna asmışlardır. Bu dönemde takılar ve madalyonların çeşitli süsleme ve değişimler olduğu görülmektedir. Düz bir görünüşün yanında cameo ve üzerine kazınmış taşlar gibi farklı yapılar görülmektedir. İmparatorların paralarında, altınlarında ve bunun gibi değerli taş ve zincirlerde de aynı tasarımlar görülmektedir. Benzer yenilikler Mısır resimleri incelendiğinde ve Suriye'de bulunan Palmira mezarlığında taşların kabartmaları incelendiğinde görülmektedir. Bu örneklerde kolyelerin takılma şekli sayı ve form olarak da yeniliğe uğramıştır. Yalnızca bir adet kolye kullanmak yerine üç ile yedi arasında kolye takıldığı görülmüş ve boyna sarılanların yanında uzun sallantılı formlar da kullanılmıştır (Meriçboyu, 2000:86).

2.3.2.3. Anadolu'da Roma Döneminde Broşlar

En seyrek bulunan takılardan biri broşlardır. Suriye'de bulunan Palmyra mezarlığındaki incelemelerde broş kullanımının olduğuna dair kabartmalar bulunur. Bu kabartmalarda bir aksesuar olarak broşların kadınlar ve erkekler tarafından

kullanım stillerinde değişikliklere dikkat edilmektedir. Her iki cinsiyetin de daire formunda broşlar kullanmış olduğu görülürken erkeklerin broşu sağ tarafta kullanması, kadınlar ise sol tarafa takmasıyla kullanım stillerindeki farklılık dikkat çekmektedir (Bingöl, 1999: 43).

2.3.2.4. Anadolu’da Roma Döneminde Bilezikler

Roma döneminde bilezik kullanımı kendinden önceki Helenistik devrin ve Perslerin etkilerini taşıırken geleneksel formlu olanlar ise stil farkı göstermektedir. Helenistik devirde gördüğümüz Herakles düğümü, hayvan figürleri, özellikle de yılan kullanımı Roma döneminde tesirini sürdürür. Bant formlu ve yılan şeklindeki bileziklerle birlikte Perslilere özgü olan parçalı biçimde bilezikler de kullanılmıştır. Bilezikler kullanım biçimi olarak değişkenlik göstermektedir. Bir kısmı yalnızca tek ele takılırken doğu geleneğini takip eden iki ele de takılan bilezikler mevcuttur (Meriçboyu, 2000: 68).

2.3.2.5. Anadolu’da Roma Döneminde Yüzükler

Roma döneminde mücevher kullanımı incelendiğinde en sık görülen aksesuar yüzükler ve bu yüzüklerin kullanım amaçlarıdır. Yüzüklerin sık kullanılması yanı sıra günümüze dek gelen evlilik yüzüğü geleneğinin öncüsü yine Romalılardır. Yüzük çeşitlerinde değerli taş, zenginlik göstergesi olarak para eklenerek oluşturulmuş yüzükler ve ajur stili ile imal edilenler görülür. Aynı zamanda yüzük bir güç ve konum belirtme rolü almış, üzerlerinde bulunan simgeler statü farkını temsil etmiştir (Savaşın, 1986: 16).

Romalılar yüzüklere farklı kullanım amaçları ve anlamlar yükleyerek yüzük kullanımı yaygınlaştırmışlardır. Yüzüklerde kullanım fonksiyonlarına dikkat edilirken, süs- aksesuar da olarak kullanılmıştır. Kullanımları için belli amaçları olan yüzükler; statü belirten yüzükler, mühür baskılı yüzükler, evlilik-nişan yüzükleri, Efsun- nazara karşı kullanılanlar, anahtar görevi görenler, içlerinde zehir taşınanlar, süs amacıyla kullanılanlardır. Kadınlar, erkekler ve çocuklar da yüzük yaygın olarak görülürdü. Roma döneminde kıymetli metalden yapılmış yüzükler yaygınken genellikle fazla süslenmeyen yarı kıymetli taşların da kullanıldığı görülür. Bir diğer işlevli yüzük modeli de üzeri yazıtlı olan yüzüklerdir. Anıt görevi gören yüzüklerde

sahibinin adı yazabilmekte tanrılara ant edilmek üzerine ve ya ölen bir yakınlarına hediye etmek üzerine görevleri bulunmaktadır (Savaşçın, 1986: 16).

2.3.2.6. Çelenkler

Roma devrinde takılar arasında en az görüleni Diademlerdir. Diademlerin süslü ve sade şekilleri görülse de bu dönemde kendisini gösteren kaplamalı ya da kalıp yardımı ile biçim verilmiş şekilde görülmektedir (Meriçboyu, 2000: 68).

2.3.2.7. Diademler

Diademler Roma Dönemi takıları arasında pek yaygın değildir. Üzeri kakma veya kalıpla yapılmış kabartmalı diademler devam etmiştir. Bazıları bezemesizdir. Düz biçimlidir (Meriçboyu, 2000: 68).

2.3.2.8. Anadolu'da Roma Döneminde Saç Üzerine Kullanılan Bezemeler

Yüksek zümreyi temsil eden Romanın zarif kadınları değerli taş ve altın madeni ile süslenmiş saç bezemeleri kullanırdı. Halka formunda olan bu süsler alnın üzerine gelen kısmında belirgin bir süs bulunurken bu kısım zincir şeklindedir. Saçları uzun yüksek rütbeli kadınlar için sıralı taşlarla donanmış uzun süsler mevcuttu. Bu bezemeler yüzün alın bölgesinde saçtan aşağı doğru gösterişli bir şekilde yer alır. Pek çok malzeme kullanıldığı gibi altın, gümüş ve kemik iğne de saç süsleri arasındadır. Uygun fiyatlı olan şaşalı kemikten yapılan büyük topuzlu iğneler en sık görülen iğne türüdür. Doğu topraklarından Roma sınırlarına gelen zanaat ustaları buradaki zarif kadın ve yüksek rütbeli erkeklere doğunun nüanslarını taşıyan aksesuarlar icra etmiş, Romalıları yeni takı biçimleri ile tanıştırmıştır. Anadolu'ya taşınan bir diğer yenilik ise Romanın ajur adındaki oyma ve dövme işleminin beraber işlendiği tekniktir. Bu yöntemler kuyumculukta yeni bir gelişimin de örneğidir. Ajur tekniğinin ilk hali daha işlenmemiş ve sade iken Bizans topraklarında değişim geçirdiği görülür. Bizans da ortaya çıkan telkâri tekniği de tohumlarını ajur tekniğinden almıştır. Romadan gelen kuyumcular ajur tekniği dışında bir tekniği daha yaşatmışlardır. İlk defa Roma topraklarında görülen teknik olan savat tekniği İ.Ö. 15.yüzyıl dönemlerinde silah bezemelerini meydana getirir. Savatın ana

malzemesini metalik sülfür oluşturmaktadır, ışıltılı siyah bir bezeme olan bu metal eriyip oluklar arasına dolarak meydana gelir (Meriçboyu, 2000: 47).

2.3.3. Anadolu' da Bizans Dönemi'nde Takı

Kuyumculuk, Bizans İmparatorluğunda öncülü olan Roma İmparatorluğu'nun esintilerini ve Bizans üslubunu birleştirip Greko-Romen ve Oryantal etkileri üzerinde taşıyarak şekillenmiştir. Bizans'ın takı sanatı İ.S. 6.yüzyılın sonunda özgün bir üslup kazanmış, Romanın formlarından ayrılmıştır. Bu üsluptaki Roma etkisinden bağımsızlaşmanın örnekleri ibadethanelerinin duvarlarındaki resimlerde minyatür sanatlarında, ikonalarda ve kazı çalışmalarındaki bulunan nesnelerden görülmektedir. Din, her alanda olduğu gibi kuyumculuğu da etkilediği için yine Dinden medet uman halk ikonakırcılık krizi sonunda derinden etkilenmiş ve bunu kuyumculuk zanaatına yansıtmıştır. Bizans'ın ilk dönemlerinde Hristiyanlık etkisi artmış bu da aksesuarlarda dahi kendisini göstermiştir. Kuyumculuk kutsal bir önem kazanmış ve takılar İbadet nesnesi olarak görülmüştür. Takılar üzerinde İsa, Bakire Meryem, kristogram ve Azizler işlenerek süslenmiştir. Aksesuarların kutsallığı Hristiyanlığı barındıran figürleri taşıyan kimseleri koruduğu yönündedir. Takıların üzerindeki en yaygın figürler Hristiyanlık ile ilgili olması sebebiyle Piktoral haçlar, Rölikerler bu amaçla kullanılırdı. Bizans devrinin son zamanlarında uğradığı saldırılar sanat alanında da kendini göstermiş, doğunun ve batının stilleri Latin izler taşımaktadır. Avrupanın geri kalanına göre Bizans takıyı daha fazla takmıştır. Bizansın sanattaki verimliliği coğrafi konumunun etkisi ile üç ayrı kıtanın geleneğini tanımasına, çeşitlilik sağlamasına kültürel ve ekonomik olarak gelişmesine katkı sağlamıştır (İndirkaş, 2000: 87, Köroğlu, 2010: 1-16).

2.3.3.1. Mücevher ve Takı Yapım Teknikleri

Bizans topraklarında görülen doğunun ve batının tekniklerine kaynaklık eden Latin işgalinin en yaygın etkisi aksesuarlarda görüşmüştür. Kazı çalışmaları gösteriyor ki Bizans döneminde erkekler de kadınlar da yaygın şekilde aksesuar kullanmıştır. Bizans İmparatorluğunda takıyı icra edenler yüksek zümreye sahip kimselerdi. Konstantinapolis aksesuarının ana bölgesi olarak I. Konstantin

zamanında Romalı zanaatçıların Bizans'a taşınması ile takı sanatçılarına ev sahipliği yapmıştır. İmparatorluğun şaşalı görünümünü tamamlayan mor renk giysiler zenginlik ve kudretin temsili olan mücevherlerle süslenirdi. Taç giyme törenleri ile evlilik törenleri Roma İmparatorluğu'nda olduğu gibi Bizans İmparatorluğunda da takılar kullanılarak süslenirdi ve yapıldı (Pitarakis, 2011: 197-218; Köroğlu, 2010: 1-16, Köroğlu, 2000: 17, 28-71; Barthes, 2005: 197).

Bizans Döneminde takı yapım teknikleri arasında romadan gelen teknikler dışında kafes tipi yöntemi de sık sık kullanılmıştır. Aksesuarının materyali altın madeni olduğunda en sık tercih edilen teknik olan kafes içi tekniğiydi. 7. Yüzyıldan sonra Bizansın orta ve geç devirlerinde bölmeli mine isimli yöntemin gelişi ile kafes içi tekniği ortadan silinmiştir. Bu yeni tekniğin ana malzemesi cam ve değerli taşlar kullanılır. Bu teknikte çekiçlenmiş rengarenk cam taneleri veya kıymetli taşlar hazırlanmış, bölmelere konularak fırınlanıp doldurulmuştur (Pitarakis, 2011: 197-218; Köroğlu, 2010: 1-16, Köroğlu, 2000: 17,28-41; Barthes, 2005: 197).

2.3.3.2. İkonoklast Dönem

Bizans topraklarında sıradan halkın en yaygın kullandığı madenler bakır ve bronzdur. Anadolu topraklarında yarı kıymetli taş kullanımı da bu madenlerin yaygın olması sebebi ile uygun görülüyordu. Diğer yandan Bizans karanlık enerjilerden uzaklaştırdığına inanılan yakut da yaygın kullanılan bir madendi. İkonakırıcılık öncesinde kullanılan teknik daha sonra da varlığını Bizans İmparatorluğu Dönemi'nde devam ettirmekle kalmamış günümüz Kapalıçarşı Kuyumcuları'nın da kullandığı teknik olarak varlığını sürdürmektedir (Barthes, 2005: 203).

2.3.3.3. Düğün takıları

Evlilik Bizans İmparatorluğunda da Kutsal bir yere sahipti, Grek ve Roma kültürleriyle Hristiyan inançlarının birleşik bir biçimde var oluyordu. Bizans soyluları mücevherlere karşı çok ilgi göstermekteydi.

Şekil 1. Sicilya'da bulunan bu Bizans yüzüğü, MS 7. yüzyılda yapıldı. Yüzükte, İsa'nın gelin ve damadın birliğini kutsadığı betimlenmiş. C: British Museum

Bizans düğünlerinde en kıymetli mücevher evlilik yüzüğüydü. Evlilik yüzükleri genellikle kutsal birlikteliği sembolize edecek biçimlerle süslenirdi. Yüzüklerin üzerindeki tasvirlerde ayakta duran bir çift ya da el ele tutuşan bir çift sıkça göze çarpıyordu. Bazı evlilik yüzüklerinde, yan yana duran veya el ele tutuşan çiftlerin önünde, evliliğin kutsallığını ve gözetimini temsil eden İsa figürü yer alıyordu. Bu figürlerin ellerini birbirine yaklaştıracak şekilde tasarlanan İsa'nın yanı sıra, haç veya Evlilik Tacı'nın yanında gösterişli bir şekilde evlilik kemerleri de bulunmaktaydı (Patan, 2020:14).

Atina Bizans Müzesi'nde, 10. ve 11. yüzyıllara tarihlenen ve günümüze ulaşan bir evlilik tacı bulunmaktadır. Yarım daire şeklindeki tacın üzerinde, kazıma tekniğiyle yapılmış haç motifleri göze çarpmaktadır. Tacın üzerinde ayrıca şu ifadeler yazılıdır: "O'nu güzel hediyelerle karşıladın. Başına altından tacı koydun. Senden yaşam istedi, sana verildi. Uzun ve sonsuz bir ömür..."

Şekil 2. Spatharokandidatos Romanos ailesinden bahseden bir yazıt taşıyan 10. yüzyıl kalay kaplı bronz düğün tacı. C: Wikimedia Commons

Bizans evlilik ritüellerinde erkeğin, sevgisini göstermek amacıyla kadına takılar hediye etmesi, bir gelenektir. Ayrıca takı vermek, erkeğin statüsünü ifade etme biçimi olarak kabul ediliyordu. Küpe, kolye ve gerdanlık gibi mücevherlerle birlikte kemer süslemeleri, fibula gibi takılar da hediye edilirdi. Bizans toplumunda süslemeli kemer takma oldukça yaygındı ve evliliklerde kadınlara kemer süslemeleri veriliyordu. Ayrıca hilal şeklindeki küpeler de evlilik hediyesi olarak takılıyordu ve bu küpelerin kullanımı özellikle 6. ve 7. yüzyıllar arasında oldukça yaygındı (Patan, 2020:22).

Dokuzuncu ve onuncu yüzyıllara ait olan Bizans bileziğinin malzemesi altın ve camdı. Altınla kaplanan bileziğin dikdörtgen şekilli bölmelerinde çiçek ve hayvan motiflerine yer verilmiştir. Bilezik, günümüzde Yunanistan'da Bizans Kültürü Müzesi'nde sergilenmektedir (Patan, 2020:75).

Şekil 3. Altın bilezik çifti C: Museum of Byzantine Culture

İmparator ya da İmparatoriçe'nin taç kullanımı, soyluluğu ve devletin gücünü simgeliyordu. Bu dönemde imparatorların taçları ve giysileri değerli taşlar ve incilerle süslenmişti. İmparatorların ve İmparatoriçelerin taçları genellikle büyük ve gösterişliydi. Taçlarda çeşitli değerli taşlar kullanılıyordu. Bu dönemdeki taçlardaki gösteriş, mozaik resimlerine de yansımıştı (Patan, 2020:42).

Şekil 4, Zoe Mozaïği – Ayasofya.

Zoe ve kocası IX. Konstantinos'un Mozaikleri, Ayasofya'nın güney galerisinin doğu duvarında konumlanmış durumda. 11. yüzyılın ikinci yarısına ait olan mozaikte, Zoe'nin tacının en üst kısmındaki üçgenler bolluğu sembolize ediyordu. Giysi üzerindeki dairesel mücevherler ise sonsuzluğu ifade ediyordu (Patan, 2020:52).

Şekil 5 - Komnenos Mozaïği – Ayasofya

Ayasofya'daki bir başka mozaik olan bu mozaikte İmparator ve İmparatoriçenin giysilerindeki ve taçlarındaki süslemeler tamamen değerli taşlarla ve değerli takılarla süslenmiş gösterişli ve görkemlidir

2.3.3.4. İmparator Takıları

Latin işgalinin ardından doğunun ve batının üslubunu taşıyan takı sanatçılarının pek çoğu Konstantinapoliste İmparatorun emrettiği üretimler yapılmaktadır. Saraya ait kuyumcuların pek çoğu Konstantinapolis sınırlarında Büyük Sarayın çevresinde ve başkentin merkezinde Divanyolundaki nadir zanaatçılara örnek meydana getirirler. Hem saray atölyeleri hem de özel atölyeler bulunsa da saraydan gelen emirler iki tarz arasındaki farkı oluşturur. İmparatorların aksesuarları bugüne dek ulaşmamış olsa da biçimleri hakkında metinsel ve ikonografik buluntular mevcuttur (Pitarakis, 2011: 197-218; Köroğlu,2010;1-16, Köroğlu, 2000: 17,28-41; Barthes, 2005: 197).

Ravenna'daki San Vitale Kilisesi'nde bulunan ve 6. yüzyılın ortasına tarihlenen mozaik panolar, imparator Justinianus ve eşi Theodora'nın bağışlarını tasvir ederler ve kaybolmuş eserler hakkında önemli bilgiler içerirler (Pitarakis,2011: 197-218; Köroğlu,2010;1-16, Köroğlu, 2000: 17, 28-41; Barthes, 2005: 197).

2.3.3.5. Aristokrat Mücevherleri

4. ve 5. yüzyıl Antakya mozaiklerindeki kadınların takılarına bakıldığında erken dönem imparatorluk toplumundaki lüks ve gösteriş Bizans İmparatorluğunda daha çok arttığı görülmüştür. Sosyal sınıflara mensup kadınların aşırı lüks, altın, inci ve değerli taşlara olan düşkünlükleri, aynı zamanda onların makyaj, lüks giyim ve süslü saçlarına olan ilgileriyle birlikte gözlemlenmiştir. İskenderiyeli Klement ve İoannes Hrisostomos gibi Kilise Babaları'nın kadın süslerine yönelik eleştirileri, toplumdaki lüks ve aşırı süslenmeye dair gözlemleri yansıtan önemli ifadelerdir. (Pitarakis,2011: 197-218; Köroğlu,2010;1-16, Köroğlu, 2000: 17, 28-41; Barthes, 2005: 197).

1951 yılında bulunan Midilli hazinesindeki eserler arasında, kötülüğü kovmak için dua ruloları ve apotropaik formülleri içeren silindir muskalar bulunmaktadır. Bu muskalar, sosyal statüyü gösteren süslenme objeleri olan mücevherlerin sahiplerini iblislerin sürekli tehdit ettiğine inanılan kötü güçlerden korumak için takıldığı özel objelerdir. 7. yüzyıl Arap saldırılarından önce, Bizanslı

sahipler tarafından gizlice gömülmüşlerdir (Pitarakis,2011: 197-218; Köroğlu,2010;1-16, Köroğlu, 2000: 17, 28-41; Barthes, 2005: 197).

2.3.3.6. Polikrom ve Yekpare Mücevherler

Opus interrasile tekniğiyle yapılmış olan, taşlarla süslenmiş ve damla şeklindeki taş sarkaçlarla çevrelenmiş ajurlu kesilmiş altın levhalardan oluşan başka bir tür kolye, 4. ve 5. yüzyıl Fayyum kadın mezar portrelerinde boyalı veya portrenin boynuna yerleştirilmiş gerçek yekpare kolyelerle birlikte görülmüştür. Günümüze ulaşabilmiş örnekler arasında, sayısız incilerle çerçevelenmiş ajurlu altın levhaları çiçek ve bitki desenli olan ve bunlar arasında damla şeklinde değerli taşlar ve başka tür sarkaçlarla çeşitlendirilmiş kolyeler, Ravenna'daki San Vitale mozaiğinde imparatoriçe Theodora'nın boynunda görülen türden örneklerdir. Geç Antik dönem kuyumculuğuna özgü olan bu kolyeler, madalyon veya başka tip sarkaçlar taşıyan içi boş halka biçiminde tasarlanmıştır (Pitarakis,2011: 197-218; Köroğlu,2010; 1-16, Köroğlu, 2000: 17, 28-41; Barthes, 2005: 197).

2.3.3.7. Birçok Parçadan Oluşan Ajurlu Mücevherler

Lambousa (Girne) hazinesinde bulunan, ametistlerden oluşan ve 7. yüzyıla ait bir zincire dizilmiş kolyeyi günümüzdeki geç Antik döneme ait kolyelerle karşılaştırsak, Lambousa örneği daha geç bir döneme aittir ve iki ajurlu madalyondan oluşan bir klips içerir. Bu klips, gagasında bir dal tutan bir kuşla süslenmiştir. 6. ve 7. yüzyıllarda mücevherler üzerinde sıkça rastlanan klipsler, Konstantinopolis kuyumcularının becerilerini yansıtan önemli işaretlerdir. Ajurlu metal yüzeyler üzerinde, bağların, kuşların ve fantastik hayvanların bulunduğu kıvrık bitkiler repertuarı çerçevesinde gelişmişlerdir. (Pitarakis,2011: 197-218; Köroğlu,2010;1-16, Köroğlu, 2000: 17, 28-41; Barthes, 2005: 197).

2.3.3.8. Kuyumculuk Üslubunun Kiliselerdeki Yontma Süslemelerine Geçmesi

4.-7. yüzyıllardaki Konstantinopolis kuyumculuğu, değerli mücevherlere düşkünlüğünü ibadet yapılarındaki yontma süslemelere aktararak ince zevkleri olan bir toplum olduğunu kanıtlamıştır. Yalnızca renkler ve kakmalarda da değil, altın

mücevherlerdeki Opus Interrasile'yi çağrıştıran benzerlikleri de görülür. Yapılarda madalyonlara yerleştirilen monogramları çevreleyen kıvrık dalların varlığı, Hilal biçimli küpelerde görülen bezemeye neredeyse aynı denilecek kadar benzerdir. Bir başka örnek olarak Sepet Sütun başlıklarında görülen karakteristik bir motif olan hurma dalı da bir çeşit metal apliği andırır (Pitarakis,2011: 197-218; Köroğlu,2010;1-16, Köroğlu, 2000: 17, 28-41; Barthes, 2005: 197).

524-527 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yakınında inşa edilen Aziz Polieuktos Kilisesi'nin ünlü banisi Anikia İuliana tarafından yaptırılan Viyana Dioskorides yazmasının ithaf bölümünde, en abartılı örneklerden birini görmekteyiz. Anikia İuliana, bir diadem ve küpelerle gösterişli bir şekilde süslenmiş, Yüce Gönüllülük ve İhtiyatı temsil eden figürler arasında durmaktadır. Aziz Polieuktos Kilisesi'nin mimari süslemelerine daha yakından bakıldığında, kuyumculuk dilinden ve tekniğinden alınmış detayları gözlemleyebiliriz. Sütunlar, ametist, yeşil ve altın yaldızlı cam hamuru kakmaları ile süslenmiştir. Bu süslemeler, kakma granat ve renkli camlarla bezeli kemer tokalarındaki bölmeli mücevherciliği taklit eder. Üçgenlerle çevrili dikdörtgen veya baklava şeklindeki yuvalara yerleştirilen ve bölmelerle çevrelenen bu detaylar, Polikrom bölme tekniğiyle süslenmiş kemer tokalarına benzer. Bu teknik, Konstantinopolis atölyelerinde geliştirilmiş ve Batı'ya ihraç edilmiştir, bu durum, Balkanlar, Macaristan ve Rusya'daki "barbar" liderlerin mezarlarında yapılan araştırmalarla da ortaya çıkmıştır. Konstantinopolis atölyeleri, yapıştırıcı madde üzerine bölmelere granat taşı yerleştirme tekniğini geliştirmiştir. Bölmeli kemer tokalarının geometrik şekilleri, Aziz Polieuktos Kilisesi'nin kakma mermer süslemeleriyle benzerlik gösterir (Pitarakis,2011: 197-218; Köroğlu,2010; 1-16, Köroğlu, 2000: 17, 28-41; Barthes, 2005: 197).

Sonuç olarak; Bizans İmparatorluğunda takı; İmparator ve İmparatoriçenin talepleri doğrultusunda gelişmiş ve ünü Konstantinopolis dışına taşan kuyumculuk yetenekleri ve modaları ile tanınmış, gelişmiştir. Öyle ki lüks, süs ve güzellik arayışı Batı'da Bizans Saray isteklerini karşılamak isteyen Konstantinopolis Kuyumcularının modellerinin ve ünlerinin tüm Akdeniz Havzası'nı etkilemesine sebep olmuştur. İmparator hediyeleri sebebi ile aristokratlar arasında bir statü

göstergesi düzeyine kadar ulaşmış olan takı bir süre sonra dini yükümlülüğü olan koruyuculuk özelliğini arttırır ve süsleme özelliğini ikinci plana atar (Pitarakis,2011: 197-218; Köroğlu,2010;1-16, Köroğlu, 2000: 17, 28-41; Barthes, 2005: 197).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HATAY ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN BİR GRUP ESER

3.1. HATAY ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN BRONZ ESERLERDEN BİR GRUP

1) Demir Çağı'na Ait Bir Amulet

Şekil 6: Demir Çağı'na Ait Bir Amulet”

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 4305

Buluntu Yeri: Chicago Oriental İnstitute

Buluntu Tarihi: 1937-1938

Kalınlık: 2.1 cm

Tanım: Kötü durumda olduğu belirtilen Bronz amuleh üzerinde uş görülmektedir. Kuşun göz kısmı delik şeklinde bırakılmıştır. Olasılıkla bu kısımdan zincir ya da iplik geçirilerek boyuna asıldığı düşünülmektedir.

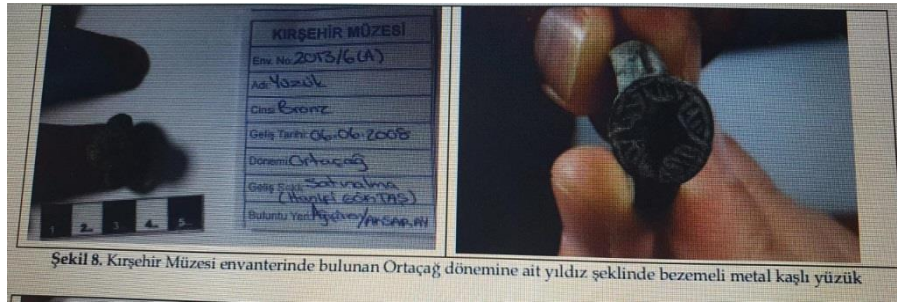
Tarihleme: M.Ö. 6-5. Yy.

2)Hellenistik Dönem Sphinksli Yüzük

Şekil 7. Hellenistik Dönem Sphinksli Yüzük

Şekil 8. Hellenistik Dönem Sphinksli Yüzük Benzer Görsel

Şekil 8. Kırşehir Müzesi envanterinde bulunan Ortaçağ dönemine ait yıldız şeklinde bezemeli metal kaşlı yüzük

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 4119

Buluntu Yeri: Çatal Höyük Kazısı

Buluntu Tarihi: 1936

Kalınlık: 0.22 cm

Tanım: Üzerinde taşı bulunan yüzük, iyi durumdadır. Yüzük taşının üzerinde daire (zincir) ve solda bir kutunun önünde oturmuş bir sfenks görülür.

Benzerleri: Akbudak, Başbüyük, Gölbaş Gürbüz, 2017, ş. 3, 5, 6, 7; Gölbaş, 2017, ş. 15, 16, 18, 19, 20

Tarihleme: Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi

3) Roma Dönemi Bronz Yüzüğü

ŞEKİL 9. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü

ŞEKİL 10. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel

ŞEKİL 11. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 11118

Buluntu Yeri: Refik Meretul' dan satın alma

Buluntu Tarihi: 14 Kasım 1963

Kalınlık: Kutur 0,22 cm

Tanım: Bronz' dan yapılan ve yarısı mevcut olmayan yüzüğün üzerinde noktalı bir çerçeve içerisinde sağ elinde Haç sol elinde dizginleri tutan bir süvari olduğu düşünülen figür görülmektedir. Olasılıkla Haçlı Seferleri' ne destek niteliği taşır.

Benzerleri: Akbudak, Başbüyük, Gölbaş Gürbüz, 2017, ş. 3, 5, 6, 7; Gölbaş,2017, ş. 15, 16, 18, 19, 20

Tarihleme: Roma Dönemi

4) Roma Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 12. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 13. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: : 13990

Buluntu Yeri: İbrahim Kartum'dan Satın Alma

Buluntu Tarihi: 12 Nisan 1971

Kalınlık: Çapı 2,4 cm, Kalınlığı 0,4 cm, Kaş Genişliği 0,7 cm

Tanım: Mühür yüzüğü olabileceği düşünülen bronzdan yapılmış yüzük kendinden kaşılıdır. Kaşı kare şeklinde olan yüzüğün kaş üzerinde bombeli bir daire mevcuttur.

Benzerleri: Akbudak, Başbüyük, Gölbaş Gürbüz, 2017, ş. 3, 5, 6, 7; Gölbaş, 2017, ş. 15, 16, 18, 19, 20

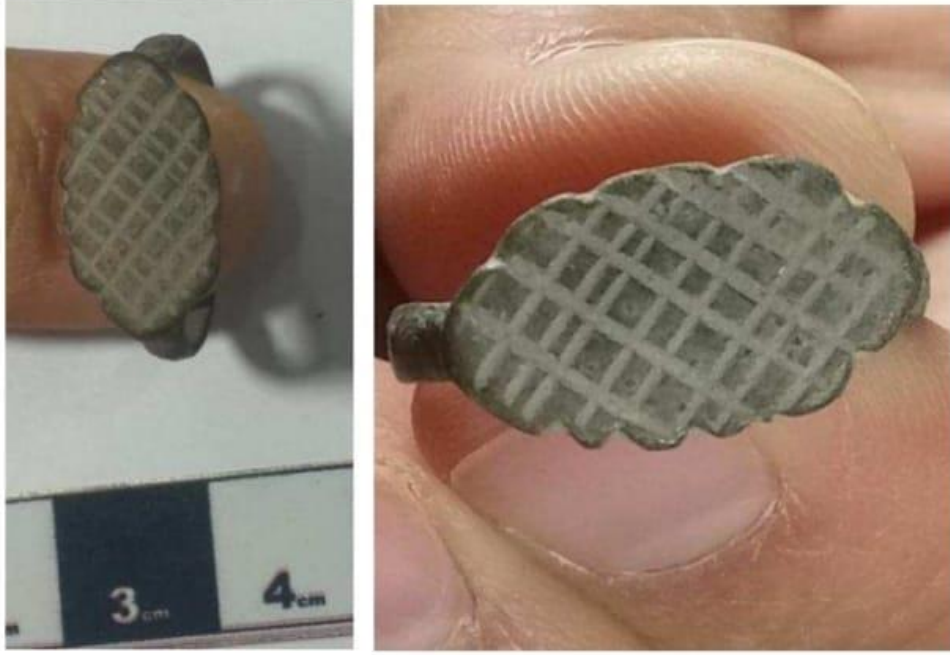
Tarihleme: Roma Dönemi

5) Roma Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 14. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 15. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel

Şekil 16. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 11814

Buluntu Yeri: Barbaros Taşev' den satın alma

Buluntu Tarihi: 23 Haziran 1967

Kalınlık: Yüzük Kaşı Genişliği 1,8 cm

Tanım: Bronzdan yapılmış yüzüğün sadece yüzük aşısı günümüze ulaşmıştır. Yüzük kaşı üzerinde tahtta oturmuş bir insan sol elinde başı kartala benzeyen bir kuş bulunan asa tutmaktadır. Yüzük kaşının yüzük kısmı mevcut değildir.

Benzerleri: Akbudak, Başbüyük, Gölbaş Gürbüz, 2017, ş. 3, 5, 6, 7; Gölbaş, 2017, ş. 15, 16, 18, 19, 20

Tarihleme: Roma Dönemi

6) Roma Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 17. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 18. Roma Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 17799

Buluntu Yeri: Emniyet Müdürlüğü' nden teslim edilmiştir

Buluntu Tarihi: 11 Eylül 1989

Kalınlık: Kutur 1,8 cm

Tanım: İyi durumda olan bronzdan yapılmış ve tam bir şekilde bulunan yüzüğün, daire şeklinde yapılmış olan üst kısmı daha geniş olacak şekildedir. Bu geniş kısımda cepheden bir portre görülmektedir. Kazıma teknik ile yapılan portrede gözler ve ağız birer nokta şeklinde belirtilmiştir. Portre sahibinin saçları dağınık şekilde tasvir edilmiştir.

Benzerleri: Akbudak, Başbüyük, Gölbaş Gürbüz, 2017, ş. 3, 5, 6, 7; Gölbaş,2017, ş. 15, 16, 18, 19, 20

Tarihleme: Roma Dönemi

7) Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 19. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 20. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 13989

Buluntu Yeri: İbrahim Korkmaz'dan satın alma

Buluntu Tarihi: 12 Nisan 1971

Kalınlık: Çapı 2,3 cm, Kalınlığı 0,25, Çap 1 cm

Tanım: Kaşıyla bir bütün halde yapılmış bronz yüzüğün mühür yüzüğü olduğu düşünülmektedir. Kötü durumda olduğu görülen yüzüğün kaş kısmında daireye sahip olduğu görülür.

Bizans Dönemi'nde de insanlar mühürlerini üzerinde taşımak gibi bir alışkanlığa sahiptiler. Bronz yüzükte bu alışkanlığın bir kanıtı niteliğindedir.

Benzerleri: Akbudak, Başbüyük, Gölbaş Gürbüz, 2017, ş. 3, 5, 6, 7; Gölbaş,2017, ş. 15, 16, 18, 19, 20

Tarihleme: Bizans Dönemi

8) Bizans Dönemi Yüzüğü

Şekil 21. Bizans Dönemi Yüzüğü

Şekil 22. Bizans Dönemi Yüzüğü Benzer Görsel

Şekil 23. Bizans Dönemi Yüzüğü Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 9356

Buluntu Yeri: Şeyh Ali oğlu Hasan'dan satın alma yolu

Buluntu Tarihi: 12 Eylül 1963

Kalınlık: 8,3 cm

Tanım: Bronzdan yapılmış olan yüzük iyi durumdadır. Kaş kısmı beyzi şekilde yapılmış ve üzerinde karşılıklı ortası nokta şeklindeki dört daire bulunmaktadır. Yüzük sağlam bir şekildedir. Üzerindeki süslemelerden dolayı Psikopos Yüzüğü olduğu düşünülmektedir.

Benzerleri: Akbudak, Başbüyük, Gölbaş Gürbüz, 2017, ş. 3, 5, 6, 7; Gölbaş,2017, ş. 15, 16, 18, 19, 20

Tarihleme: Bizans Dönemi

9) Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 24. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 25. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 18937

Buluntu Yeri: Mehmet Yılmaz' dan Satın Alma

Buluntu Tarihi: 22 Ocak2010

Kalınlık: Çapı 2 cm

Tanım: Müzede E II-D2 de bulunan bu eser saf bronzdan değil bronz ve kenar kısmı madeni bir yapı kullanılarak yapılmıştır. Yüzük kaşının madeni kenarı dantelalı yapılmıştır.

Benzerleri: Akbudak, Başbüyük, Gölbaş Gürbüz, 2017, ş. 3, 5, 6, 7; Gölbaş,2017, ş. 15, 16, 18, 19, 20

Tarihleme: Bizans Dönemi

10) Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 26. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü

Şekil 27. Bizans Dönemi Bronz Yüzüğü Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 20277

Buluntu Yeri: Ferit Sürmeli' den Müsadee Yöntemi.

Buluntu Tarihi:

Kalınlık: Yükseklik 2,5 cm

Tanım: iyi durumda olan bronz yüzüğün olasılıkla yine bir mühür yüzüğü olabileceği düşünülmektedir. Kendinden kaşlı olan yüzüğün kaşının sağ ve sol

taraflarında dairesel motifler bulunmaktadır. Dairesel motiflerin altında ise dışa doğru bir çıkıntı bulunmaktadır.

Benzerleri: Akbudak, Başbüyük, Gölbaş Gürbüz, 2017, ş. 3, 5, 6, 7; Gölbaş,2017, ş. 15, 16, 18, 19, 20

Tarihleme: Bizans Dönemi

11) Bizans Dönemi Bileziği

Şekil 28. Bizans Dönemi Bileziği

Şekil 29. Bizans Dönemi Bileziği Benzer Görsel

Şekil 30. Bizans Dönemi Bileziği Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 9415

Buluntu Yeri: Ali Yıldız tarafından satın alınma

Buluntu Tarihi: 12 Kasım 1962

Kalınlık: Kutur 1,9 cm

Tanım: Bronz bileziğin üzerinde helezonlar ve çizgiler görülmektedir. Bir bütün halde bulunan eser iyi durumdadır.

Benzerleri: Gündüz, Tekocak 2018; ss140 - 145

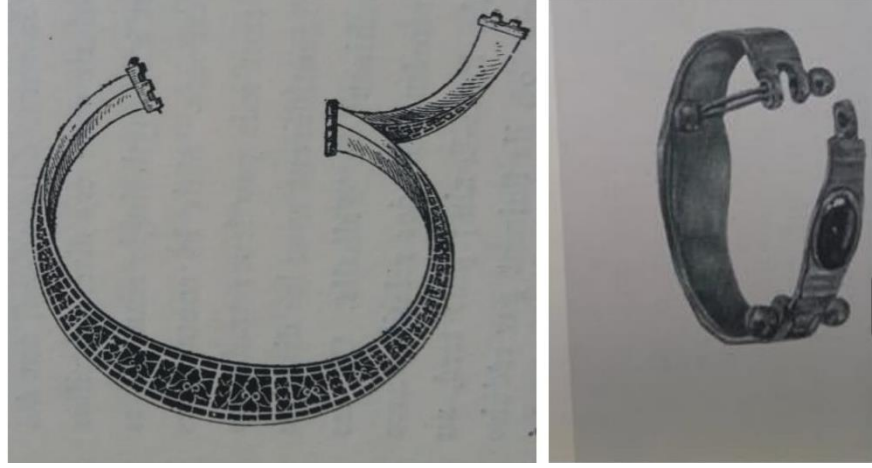
Tarihleme: Bizans Dönemi

12) Bizans Dönemi Bronz Bileziği

Şekil 31. Bizans Dönemi Bronz Bileziği

Şekil 32. Bizans Dönemi Bronz Bileziği Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 17747

Buluntu Yeri: Necmettin Ünal' dan Satın Alma

Buluntu Tarihi: 1989

Kalınlık: Çapı 5,5 cm, Genişlik 1,2 cm

Tanım: İnce bronz bir levhadan yapılmış basit bezemeli bileziğin iki ucu açık bırakılmış ve üzeri basit çizgilerle bezenmiştir. Bilezik okside olmuştur.

Benzerleri: Gündüz, Tekocak 2018; ss140 - 145

Tarihleme: Bizans Dönemi

13) Erken Bizans Dönemi Bilezik Ya Da Yüzük

Şekil 33: Erken Bizans Dönemi Bilezik Ya Da Yüzük

Şekil 34. Erken Bizans Dönemi Bilezik Ya Da Yüzük Benzer Görşel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 4110

Buluntu Yeri: Çatal Höyük Hafriyatı

Buluntu Tarihi: 1936

Kalınlık: Kutur 0.58 cm

Tanım: Müze’de depo bölümünde bulunan Bronz Bilezik; kötü olarak nitelendirilse de eserdeki Bizans Dönemi tipik özelliğı olan yılan başı uç motifi net bir şekilde görölmektedir.

Benzerleri: Gündüz, Tekocak 2018; ss140 - 145

Tarihleme: Bizans Dönemi

14) Bizans Dönemi Bronz Halka

Şekil 35. Bizans Dönemi Bronz Halka

Şekil 36. Bizans Dönemi Bronz Halka Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 11932

Buluntu Yeri: Selaattin Kimyacı' dan satın alma

Buluntu Tarihi: 23 Kasım 1967

Kalınlık: Dış Kutur 2,4 cm, İç Kutur 1,5, Kalınlığı 0,35

Tanım: Bronzdan yapılmış kalker yassı şeklindedir ve yüzüğün üzerinde daire çizgiler mevcuttur.

Benzerleri: Gündüz, Tekocak 2018; ss140 - 145

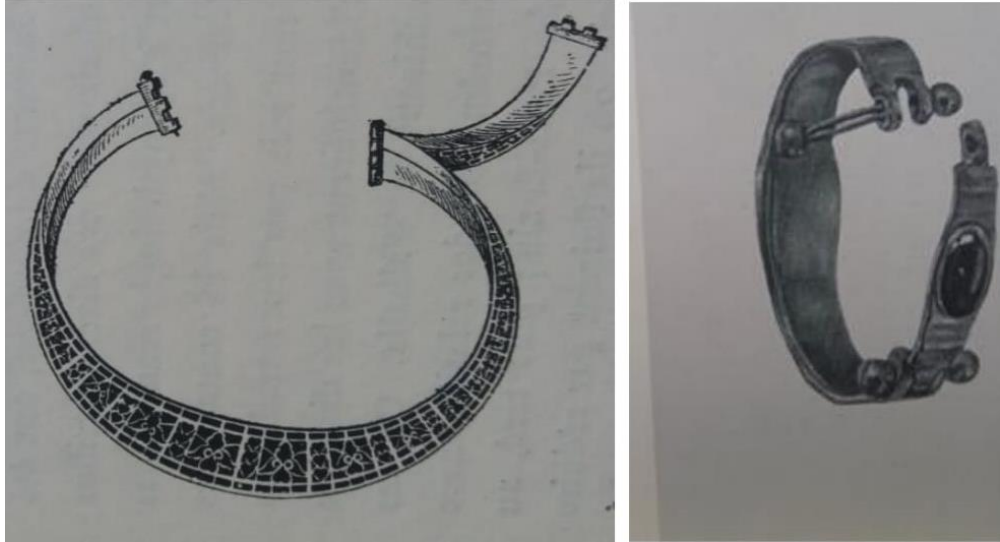
Tarihleme: Bizans Dönemi

15) Bizans Dönemi Dikiş Yüksüğü

Şekil 37. Bizans Dönemi Dikiş Yüksüğü

Şekil 38. Bizans Dönemi Dikiş Yüksüğü Benze Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 16307

Buluntu Yeri: Hatay' ın Dörtyol ilçesinde Mevlüt Aydoğdu Tarafından Bulunmuş ve Satın Alınmıştır.

Buluntu Tarihi: 3 Nisan 1984

Kalınlık: Çapı 6,4 cm, Genişliği 1,9 cm

Tanım: Bronzdan üretilmiş bilezik bir bütün halde bulunmuştur. Bilezik iki yarım halka halindedir. Birer ucu geçmeli oynak porçinli diğer iki uçtan biri içten bir diğeri dıştan inceltilmiş ve bu noktalarda bir çıkıntı diğesinde girinti yerleri kapatılınca tespit edilir.

Benzerleri: Gündüz, Tekocak 2018; ss140 - 145

Tarihleme: Bizans Dönemi

16) Bizans Dönemi Haç Röliker

Şekil 39. Bizans Dönemi Haç Röliker

Şekil 40. Bizans Dönemi Haç Röliker Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 10693

Buluntu Yeri: : Şeyh Ali oğlu Hasan'dan satın alma

Buluntu Tarihi: 3 Mart 1941

Kalınlık: Uzunluğu 1,8 cm Genişliği 1,3 cm

Tanım: Haç şeklinde yapılan kolyenin kolları Tifoyl şeklindedir. Kolyenin ucundaki halka kısmı kırıktır. Bronzdan üretilmiştir. Dinin takılar üzerindeki etkisinin güzel bir örneğidir.

Benzerleri: Altun, 2020, s. 140 – 143

Tarihleme: : Bizans Dönemi

17) Bizans Dönemi Haç Röliker

Şekil 41. Bizans Dönemi Haç Röliker

Şekil 42. Bizans Dönemi Haç Röliker Benzer Görşel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 16092

Buluntu Yeri: Turhan Vural'dan Satı Alma

Buluntu Tarihi: 24 Nisan 1981

Kalınlık: Uzunluğu 3,1 cm, Genişliği 2,3 cm

Tanım: Bir kenarı kırık olan bronzdan yapılmış Haç'ın üstteki kordon deliği sağlamdır. Kısa kollu bir olan Haç' ın,kol uçları çatal şeklinde bombeli yapılmıştır.

Bir başka açıklamaya göre bu Liturjik bir Haç olup Nasturi Hacı da denilmektedir.

Benzerleri: Altun, 2020, s. 140 - 143

Tarihleme: Bizans Dönemi

18) Bizans Dönemi Haç Röliker

Şekil 43. Bizans Dönemi Haç Röliker

Şekil 44. Bizans Dönemi Haç Röliker Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 11573

Buluntu Yeri: Şekli:Şeyh oğlu Ali Hasan' dan alınma

Buluntu Tarihi: 11 Mayıs 1966

Kalınlık: Uzunluğu 3,4 cm, Genişliği 2,5, Kalınlık 0,5 cm

Tanım: Ucunda kordon deliği bulunan Haç bronz dökme yöntemi ile yapılmıştır.

Benzerleri: Altun, 2020, s. 140 – 143

Tarihleme: Bizans Dönemi

19) Bizans Dönemi Haç Röliker

Şekil 45. Bizans Dönemi Haç Röliker

Şekil 46. Bizans Dönemi Haç Röliker Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 10687

Buluntu Yeri: Galip oğlu Tefik'ten satın alma

Buluntu Tarihi: 2 Şubat 1942

Kalınlık: Uzunluğu 11 cm, Genişliği 8,5 cm

Tanım: Dört kolunda da delikler bulunan bronz Haç' ın bir başka takıya apliance yapıldığı düşünölmektedir. Üzerinde taşıyana koruma sağladığına inanılan kutsal takılardandır.

Benzerleri: Altun, 2020, s. 140 – 143

Tarihleme: Bizans Dönemi

20) Post Bizans Haç Aksesuarı

Şekil 47: Post Bizans Haç Aksesuarı

Şekil 48. Post Bizans Haç Aksesuarı Benzer Görsel

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 9471

Buluntu Yeri: Satın Alma

Buluntu Tarihi:

Kalınlık: Uzunluk 7 cm, Genişlik 3,5 cm

Tanım: Bronz Haç şeklinde bir aplike olduğu ve aynı zamanda üzerinde taşıyan kişiyi kötülüklerden koruyan Dini takı sınıfına girdiği düşünülmektedir. İyi durumdaki eserin kollarından birinde yuvarlak kısmın üstünde mahkuk bir yıldız mevcuttur.

Benzerleri: Altun, 2020, s. 140 – 143

Tarihleme: Post Bizans Dönemi

21) Bizans Dönemi Kandil Aksamı

Şekil 49. Bizans Dönemi Kandil Aksamı

Hatay Müzesi Envanter Numarası: 6312

Buluntu Yeri: : Sir Leonard Woole, Sabuniye Sondajı

Buluntu Tarihi: 1936

Kalınlık: Uzunluk 15,6 cm

Tanım: Orta durumda olduğu belirtilen bronz parçanın ucunda bir Bizans Haçı raptedilmiş şekildedir.

Benzerleri:

Tarihleme: Bizans Dönemi M. S. 7. Yüzyıl

SONUÇ

Yapmış olduğum çalışma sonucunda takının geçmişten günümüze gelişimini ve madeni takıların toplum içinde edindiği yeri sunmaya çalıştım. Yapmış olduğum araştırmalar sonucunda madenlerin keşfi ve takılarda kullanılması ile halk bunun bir zenginlik gösterimi olduğunu kabullenmiş ve zenginler, altın kaplamalı değerli taşları tercih ederken orta sınıf gümüş ve yarı değerli taşları, alt sınıf ise bronz gibi alaşımlardan yapılan takıları kullanmışlardır. Takı sadece süs malzemesi olarak düşünülse de aslında düşünülenin aksine takı yeri geldiğinde kralların mührü, damgası ve hatta simgesi olmuştur. Yeri geldiğinde ise Din Adamları tarafından - özellikle Hristiyanlıktan sonra- Haçların şekilleri ve yüzüklerin üzerindeki sembollerle rütbelerini almışlardır. Yüzüklerle rütbe belirtmek o kadar benimsenmiştir ki günümüzde hala Piskopos ve Papaların yüzük sembolleri ayrı tutulmakta ve yüzükleri bazı durumlarda mühür olarak kullanılmaktadır. Alt sınıf ise Dini ihtiyaç olarak kullandığında kendisini kötülüklerden korumak için Haçlar yapmış ancak bunları düşük maliyetli olduğu için konumuzun alaşımı olan Bronzdan yapmıştır. Böylece alt sınıfın istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için daha düşük maliyetli olan takılar yapılmış ve halka sunulmuştur.

Tarihsel süreçte incelendiğinde yapılan takılarda madenlerin keşfinden önce renkli taşlar, kemikler (av hayvanlarının dişleri, boynuzları ve tırnakları) ve boncuklar; sürtme kazıma, delme ve aşındırma yöntemleri ile bölgedeki halkın zevkine geleneğine ve inancına göre şekillenerek kolye ve bileklik olmuştur. Madenlerin keşfinden sonra ise kolay şekil olan madenler daha çok tercih edilmiştir. Mısır Kültürü'nde başlayan statü simgesi olma geleneği ilk defa varlıklı ailelerin takılarını madenlerden yaptırmasıyla başlamıştır. Bu gelenek o kadar yerleşmiştir ki yaşayan insanların yanı sıra ölenleri de bu takılarla süslemek gibi gelenekler edinmişlerdir. Mezopotamya' da düşünülenin aksine erkeklerde en az kadınlar kadar takı kullanırdı.

Takılarda tercih edilen desen genellikle doğada görüle desenler olan yaprak, su dalgasına benzer helezon ve salkımlardır. Bu desenleri yapmak için kullanılan yöntemler de en fazla Mezopotamya da gelişme imkanı bulmuştur. Antik Yunan Kültürü'nde ise takı genelde hediye amaçlı olarak kadınlar tarafından kullanılan özel

günlerin süsüydü, öyle ki idoller ve heykeller bile bu takılarla süslenir Tanrıların hoşnut olması beklenirdi. Bu hoşnutluk beklentisi takıların dini unsur olmasının yolunu açan en önemli etken olmuştur.

Takı denilince genel akla gelen objelerin dışında fibulalar ve kemerler de takı olarak sayılmaktadır. Erkekler bu takıların yanında yüzükleri de tercih etmekteydiler. Bu yüzükler genel olarak mühür yüzükleri olan yüzüklerdir. Bu mühürler için yüzüğün kaş kısmına insan büstleri, hayvan figürleri, mitolojik figürler gibi desenler işlenmektedir.

Tabi ki bu statü göstergesi olan madeni takıların Anadolu'daki tarihi ise dökümle başlamıştır. Konya Çatalhöyük' teki kazılarda bulunan kalıntılar Anadolu'daki ilk maden işçiliğinin burada başladığını göstermektedir. İnsanlar bu metalleri rahat işleyebilmek için doğada sabit halde bulunanları tercih etmiştir. Bu durum tarım dışında yeni bir iş imkanını da beraberinde getirmiştir.

Ortaya çıkan bu meslek her geçen yıl kendini geliştirmiş karşılaştığı her toplumda, her göç dalgasından hatta her karşılaşmadan nasibini güzelce almış ve kendini geliştirerek yoluna devam etmiş günümüze kadar gelmiştir. Genel anlamda göçlerin, istilaların, ticaretin yolu olan Anadolu topraklarında takı, her gelen yeniliği ve etkiyi kendi bünyesine kabul etmiş saygıyla var olan gelenekle birleştirmiş geliştirmiş kendine özgü bir üslup oluşturmuştur.

Kuyumculuktaki gelişmeleri takı isimleri ve yapım teknikleri gibi bilgileri; yazılı araştırmalardan, eski vazo ve resimlerinden, paralar ve hatta heykel çalışmaları üzerindeki takıların betimlemelerinden öğrenmekteyiz. Kuyumcu ilk olarak metale karar verdikten sonra dönemin gelişmişliğine göre ya el baltası ile ya da saplı çekiçe döverek şekil vermişlerdir. Daha sonra kumaş ya da deri ile cilalamış ve parlaması sağlanmıştır. Teknolojik gelişmeler kuyumculuğu da geliştirmiştir. Bu teknolojiler o kadar gelişmiştir ki insan ya da hayvan gibi plastik unsurlar bulunduran takılar yapılmıştır.

Bu tarz gelişmeler takı da seri üretim, hatta bazı durumlarda desenin aynı takı üzerinde birden fazla kez kullanılmasını sağlamıştır. Ancak her yöntem her takıda kullanılamıyordu bu nedenle bazı takılar dövülerek yapılmaya, bazı takılar döküm tekniği ve bazıları ise burularak yapılmaya devam ediliyordu. Teknikler harmanlanarak da kullanılabiliyordu. Genel de bu harmanlama süsleme için

kullanılmaktaydı. Süsleme bize dönem hakkında bilgi veren unsurlar arsında yer almaktadır çünkü bazı dönemlerde moda olan desenler yoğun olarak kullanılmış bazı dönemlerde ise seyrek kullanılmıştır. Bu da bize tarihleme açısından fikir vermiştir. Aynı şekilde takı yapılırken kullanılan lehimler, eritme derecelerinin verdiği hasar da bize fikir veren unsurlar arasındadır.

Yapım işlemi biten takı son aşama olarak temizlenir ve bunun için bazı kimyasal karışımlar kullanılırdı. Bu karışımların içeriklerinin yazılı olduğu reçetelere rastlanılmıştır. Yine bu reçetelerde Altın için renk değiştirmelerini sağlayan karışımlarda mevcuttur. U işlemden sonra takılar cilalanır ve o şekilde son hallerini alırlardı.

Yukarıda bahsettiğim gibi takılar sadece süslenmek için kullanılmıyordu. Örneğin Pers Kültürü'nde kullanılan yarı değerli taşların her birinin simgelediği bir gücün var olduğuna ve her bir taşın bir güce sahip olduğuna ve üzerinde taşıyan kişiye güç verdiğine yönelik bir inanış vardır. Yine Pers Kültürü'nün yaygın olduğu dönemde üçgen, baklava motif, üçgen piramit süslemeler yoğun olarak görülmektedir. Üçgen motifin yaygın olarak görülmesi Pers inancındaki üçgenin yerinden kaynaklıdır.

Aynı dönemde Anadolu' da Mısır'dan gelen güçlü bir nazarlık olarak görülen Skarabe yaygın olarak kullanılmıştır. Nazardan korunmak ve kötülükleri uzaklaştırmak o kadar önemli olmuştur ki kadınların kullandığı gerdanlıklara sarkaç içinde çan takılmış ve çıkan sesle kötülüklerin gittiğine inanılmıştır. Bu inanç ev kapılarındaki girişe zil asılarak devam ettirilmiş ve günümüzdeki kapı zili sistemi oluşmuştur. Doğal unsurlar olan deniz kabukları Pers inancında bereket getirdiğine inanıldığı için, motiflere örnek oluşturmuş ve süsleme olarak kullanılmıştır.

Pers inanışları, teknikleri ve süslemeleri sadece kendi dönemin de var olmamış bir sonraki dönemde Helen Kültürü'nü de etkilemiştir. Her bir unsur tek tek alınarak Batı Kültürüne uyarlanmış ve başarıyla kullanılmıştır. Bu uyarlamaların ardından eski takılar bırakılmış ve yerine bu yeni motiflerle bezeli takılar kullanılmıştır. Bu motiflerin arasında Herakles Düğümü, İsis Hathor, Aphrodite, mersin çiçeği ve Eros gibi çeşitli motifler bulunmaktaydı.

Helen takıları sadece motif olarak değil aynı zamanda yapım tekniği bakımından da Perslerden etkilenerek sadece maden kullanılarak yapılan takılarına yarı değerli ve değerli taşlar eklemişlerdir. Her dönemde olduğu gibi bu dönemde de modayı belirleyen bazı merkez atölyeler mevcuttu. Bunların Anadolu’da ve Anadolu’ya yakın yerlerde olması Anadolu’nun önemini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Afif Erzen 1984 s.74, 83, Archaeological Research İn Turkey

Ali Umut Türkcan, Yusuf Polat, Alperen Oransoy, Feriştah Alanyalı, Ahmet Tolga Tek, Anadolu Arkeolojisi, 2010 s. 32, 86

Alper Gölbaş, Kırşehir Müzesi Envanterinde Bulunan Yüzüklerin Arkeogemolojik Ve Jeoarkeolojik İncelemesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2017, Şekil, 15, 16, 18, 19, 20,

Bizans İkonoklazmı Wikipedia https://tr.wikipedia.org/wiki/Bizans_ikonoklazmı

Brigitte Pitarakis, 2011, Kitap Yayınevi, İmparatorluğun Mücevherleri Ve Konstantinopolis'in Kuyumcuları (4.-7. Yüzyıllar),

Cengiz Çetin, Isparta Müzesi'nden Bir Grup Takı, 2015

Çatalhöyük News – December 2010, 12 Aralık 2012

Ekrem Akurgal, Anadolu Uygarlıkları, Phoenix Yayınları, 1988, s.64, 70.

Elif Patan, 20 Temmuz 2020, Bizans Döneminde Takı Sanatı, Arkeofili <https://arkeofili.com/bizans-doneminde-taki-sanati/>

Feride İmrana Altun, Bandırma Arkeoloji Müzesi'nde Yer Alan Bizans Dönemine Ait Bronz Haçlar, 2020, s. 140, 141, 142, 143,

Fusun Kavrakoğlu, Antik Dönem Takıları I-II, 2020 <https://kavrakoglu.com/antik-donemde-taki-1/>

Goetz M. Richter, 1955, s.24 Yunan Etrüsk ve Roma Bronzları

Gülgün Köroğlu, 2000, s.17, 28-41, Bizans Kuyumculuğu, P Dünya Sanat Dergisi

Gülgün Köroğlu, 24 Şubat 2010, s. 1-16, Bizans'ta Kadın ve Kadın Takıları

Işık Bingöl, 1999 s. 39.38,43 Museum Of Anatolian Civilizations Ancient Jewellery

İlkay Kaydu Akbudak, Zeynel Başibüyük, Alper Gölbaş, Meltem Gürbüz, Orta Anadolu'da (Kırşehir Müzesi Envanterinde Bulunan) I. Bin Orta Çağ, Roma Ve Bizans Dönemlerine Ait Taşlı ve Taşsız Yüzüklerin Arkeokuyumculuk Ve Jeoarkeolojik Değerlendirilmesi, Şekil 3, 5, 6, 7, Geçmişten Günümüze Kuyumculuk Sempozyumu, 2017

M. Yılmaz Savaşçın, 1987 s78, 93 Süs taşları

M. Yılmaz Savaşçın, Altan Türe, 1985, s064,89 Anadolu Takıları, Tarihsel teknolojik Gelişim

M. Yılmaz Savaşçın, Altan Türe, 1986, s. 16,50, 75, 87 Anadolu Takıları IV Helenistik Çağ

M. Yılmaz Savaşçın, Altan Türe, 1987, Takı Malzemeleri ve Teknikleri: IV. Telin Tarih İçinde Gelişimi

Masrop E-Dergi, Sayı7, Küllüoba Kazıları Ve Batı Anadolu Tunç Çağları Üzerine Yapılan Araştırmalar, Turan Efe, Mayıs 2012: s.215-218

Nihal Şaman, M. Nafiz Duru; İnsanın Varoluşundan Demir Çağına Kadar Takı Ve Takının Kalitesi, A.B.M.Y.O -Anadolu Bil Meslek Yüksek Okulu-. Dergisi,2013 s.51, 64).

P Dergisi, 2000, s.73.74

Pelin Şen, Bizans'ın Sanat Yıkımı: İkonoklast Dönemi, 20 Mayıs 2016 Arkeofili <https://arkeofili.com/bizansin-sanat-yikimi-ikonoklast-donem/>

Ramazan Gündüz, Mehmet Tekocak; Akşehir .Müzesi'nde Bulunan Metal Bilezikler, 2018, ss. 140- 145

Roland Barthes, 2005, s.197, Mitoloji

Sümer ATASOY, ANADOLU'DA MADEN SANATI (MÖ 7. yy–MS 4. yy). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(1), 52-59.

Şenol Yılmaz, S. Can Kurnaz, Metalurjik Süreçler ve Arkeometalurji, SAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5. Cilt, 1. Sayı 2001, s. 45-49, IV. Tarihte Metalurjik Süreçler

Ülfet Yıldırım, Binnur Gürler, Antik Dönemde Kadın ve Süslenme, 2009: s. 1, 2

Ülker Erginsoy, 1978, s.85 İslam Maden Sanatının Gelişmesi(Başlangıcından Anadolu Selçuklularının Sonuna Kadar) Kültür Bakanlığı yayınları/ Türk Sanat Eserleri Serisi

Veli Sevin, 1982, s. 75.83, Anadolu'da Pers Egemenliği

Yıldız Meriçboyu, Antikçağda Anadolu Takıları, Akbank Yayınları, 2000, s. 47, 65, 68, 89, 178

Zühre İndirkaş, 2000, S.87, Türk Mitosları Ve Anadolu Efsanelerinin İz Sürümü

Zühre İndirkaş, 2000;17,86-89, P Dünya Sanat Dergisi, Türk Mitolojisinde Altın Taç ve İnanç

EKLER

EK 1 Fotoğraf Çekme Talebi Yazısı

Evrak Numarası: 91011629-155.01-E.1067474

Tarih: 24.12.2019

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Sayı : 91011629-155.01-E.1067474
Konu : Fotoğraf Çekme Talebi. (Gökür
GEÇİMLİ)

24.12.2019

Sayın Gökür GEÇİMLİ
36. Sok. No : 4 Bahar Apt. Kat : 1/1 Güzelıalı / İZMİR

İliğı : 03.12.2019 tarihli başvurunuz.

İliğı başvuruda; 2020 yılı için Müze ve bağılı birimlerinde bulunan Bizans Dönemi
takılarının fotoğraflarını çekme izninin tarafınıza yazılı olarak verilmesi talep edilmiştir.
Konuya ilişkin İlimiz Müze Müdürlüğünden alınan 23.12.2019 tarih ve
E.1062933 sayılı yazı ilişikte gönderilmektedir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Hüsnü İŞİKGÖR
İl Kültür ve Turizm Müdürü

Ek : 23/12/2019 tarihli 36840858-155.01-E.1062933 sayılı yazı. (2 sayfa)

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza kanunu gereğıli bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Cumhuriyet Mahallesi Şehit Mustafa Sevgi Cad No:8 Antakya/HATAY
Tel: 0 326 214 92 17Belgegeçer: 0 326 213 57 40
www.hataykulturturizm.gov.trE-posta: iletisim@kulturturizm.gov.tr

Bilgi için:Leyla TÜFEKÇİ
İlçi

**Ek 2 Gökür GEÇİMLİ' nin Müzemiz Ve Bağlı Birimlerinde Bizans Dönemi
Takılarının Fotoğraflarını Çekmek İstemesi Hakkındaki Yazı**

Evrak Numarası; 36840858-115.01-E.1062933

Tarih: 23.12.2019

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Müze Müdürlüğü

Sayı : 36840858-155.01-E.1062933

23.12.2019

Konu : Gökür GEÇİMLİ'nin Müzemiz ve
Bağlı Birimlerinde Bizans Dönemi
Takıların Fotoğraflarını Çekmek
İstemesi hk.

HATAY VALİLİĞİNE
(İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

- İlgi : a) 10/08/2018 tarih ve 18485 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kültür ve Tabiat Varlıkları ile İlgili Olarak Yapılacak Araştırma Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönetmelik.
b) 26/01/1984 tarih ve 18293 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Müzeler ve Müzelerle Bağlı Birimlerde ve Örenyerlerindeki Kültür Varlıklarının Film ve Fotoğraflarının Çekilmesi Muaf ve Kopyalarının Çıkarılması Hakkında Yönetmelik.
c) Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 27/03/2001 tarih ve 2487 sayılı yazısı.
ç) Bakanlığımız Döner Sermaye İşletme Merkezi Müdürlüğü'nün 20/04/2009 tarih ve B.1.DÖS.0.05.00.00/75250 sayılı yazısı.
d) Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 06/05/2010 tarih ve 95218 sayılı yazısı eki Bakanlık Makamının 06/05/2010 tarih ve 95217 sayılı onayı.
e) Gökür GEÇİMLİ'nin 03.12.2019 tarihli başvurusu.

İlgi (e) kayıtlı dökümanda; 2020 yılı için Müzemiz ve bağlı birimlerinde bulunan Bizans Dönemi takıların fotoğraflarını öğrenci çalışması yapmak üzere fotoğraf çekme izninin tarafına yazılı olarak verilmesi talep edilmiştir. Çalışma izni ile ilgili olarak;

Çalışmanın ilgi (a), (b), (c), (ç), (d) ve (e)'de kayıtlı yazı, genelge ve yönetmelikler kapsamında gerçekleştirilmesi,

Çalışmanın başlayacağı tarihin Müze Müdürlüğü'ne 15 gün önceden bildirilmesi ve randevu alınarak çalışılması,

Çalışılacak eserlerin kazı malzemesi olması durumunda kazı başkanından yazılı izin alınması ve müzeye ibraz edilmesi,

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu gereği bu belge elektronik imza ile onaylanmıştır.

Adres : Hatay Müze Müd. Muratlı Mah. Atatürk Cad. No : 1 Tel : 0326 225 10 60 Faks :
0326 225 10 62, Antakya/HATAY
Telefon No : Bilgiye/İletişim No :

Bilgi için: AŞ. SÜBHİ
Arkeolog

Müze Müdürlüğü'nün belirleyeceği şartlara uyulması ve gerekli güvenlik önlemlerine riayet edilmesi,

Müze Müdürlüğünce yapılan kurtarma kazılarında çıkartılan Bizans Dönemi takıları dışındaki takıların 2020 yılı içerisinde fotoğraflarının çekilmesinde Müdürlüğümüzce bir sakınca bulunmamaktadır.

Çalışmanın tamamlanmasının ardından hazırlanacak araştırma metni, çizim, fotoğraf vb. belgeyi içeren, mümkünse CD ortamına aktarılmış çalışma raporu ile ilerde yayınlanması halinde kitap ve ayrı basımların Müze Müdürlüğü'ne gönderilmesi gerekmektedir.

Söz konusu çalışmanın tamamlanamaması ve 2021 yılında da çalışmaya devam edilmesinin istenmesi halinde, öngörülen çalışma tarihinden 3 ay önce olmak üzere 31 Aralık 2020 tarihine kadar araştırmacının mensubu bulunduğu bilimsel kurum veya kuruluş vasıtasıyla talepte bulunması hususunda,

Bilgilerinizi yazımızın Göksu GEÇİMLİ'ye (36. Sokak, No.4, Bahar Apartmanı, Kat:1, Daire 1 Güzeltepe-İzmir adresine) iletilmesini hususunda;

Gereğine arz ederim.

 e-imza
Demet KARA
Müze Müdürü V.

Nispetiye 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Hatay Müze Müd. Meskiki Mah. Atatürk Cad. No : 1 Tel : 0326 225 10 60 Faks :
0326 225 10 62 Aralıkya BİYATAY
Telefon No : Beldiyeçiler No :

Bilgi için: Ali S. BİLİL
Arlıkçılık

